

СПЕЦПРОЕКТ

ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ВОЇНІВ

С. 2-24

№03 • БЕРЕЗЕНЬ 2017

ЧИТАТИ – ЩОБ ЗНАТИ, ЗНАТИ – ЩОБ ПЕРЕМАГАТИ!

У К Р А Ї Н И

ВІЙСЬКО

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

ВОЇНИ «РІДДІКА»

С. 6

СТАНЬ ОФІЦЕРОМ ЗС УКРАЇНИ
ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ
ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ЗАПРОШУЄ НА НАВЧАННЯ

WWW.VITI.EDU.UA
(044) 256-2280, 256-2234

**МІНІСТР ОБОРОНИ УКРАЇНИ
ГЕНЕРАЛ АРМІЇ УКРАЇНИ**

СТЕПАН ПОЛТОРАК:

«Важливо пам'ятати, що суспільна репутація оборонного відомства та Збройних Сил України як головної державної оборонної інституції значною мірою залежить від дотримання не тільки вимог законодавства України, а й високих етичних стандартів і моральних принципів, нормативно-правових актів і розпорядчих документів. Дотримання Кодексу доброчесної поведінки та професійної етики кожним військовослужбовцем та працівником забезпечить зміцнення морально-етичної складової обороноздатності держави, стане ефективним засобом викорінення корупції та пов'язаної з нею злочинності, утвердить віру в успішність започаткованих реформ та невідворотність нашої перемоги...»

З нагоди затвердження Кодексу доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України

ЗМІСТ

- 2 | РЕПОРТАЖ З ПЕРЕДОВОЇ**
Приазовський рубіж
- 10 | НАШІ**
Мамине серце
- 14 | ФРОНТОВИЙ ВИПАДОК**
Михайлове «воскресіння»
- 18 | ТВОЇ ДОНЬКИ, УКРАЇНО!**
Мрія, що здійснилася
- 22 | ВІДЧАЙДУХИ**
Непоступливий Еміль
- 25 | РЯДКИ, НАРОДЖЕНІ ДУШЕЮ**
Герої не вмирають
- 26 | ДОБРОВОЛЬЦІ**
Діти-квіти берегині
- 29 | МАЙБУТНЄ ФЛОТУ**
Коли честь понад усе
- 32 | ЖИТЛОВА РЕФОРМА**
Британський погляд на українську проблему
- 38 | ТОЧКА ЗОРУ**
«З нашими солдатами ми непереможні»
- 42 | ПІДГОТОВКА ПІЛОТІВ**
Що дорого для «Конкорда»,
дорого і для нас. Але є нюанс
- 46 | 12 КВІТНЯ – ВСЕСВІТНІЙ
ДЕНЬ АВІАЦІЇ І КОСМОНАВТИКИ**
Українець проклав шлях до місяця
- 50 | КРИМ. РЕАЛІЇ**
Лікбез для РФ: #ХВАТИТУБИ(В)РАТЬ
- 55 | ТРЕТЯ СТОРОНА МЕДАЛІ**
Сміємося, бо сміємо!
- 60 | «БРАТНІ» УЗИ**
Головний урок історії:
московський зашморг
на український шиї. Факти

14 | МИХАЙЛОВЕ «ВОСКРЕСІННЯ»

32 | БРИТАНСЬКИЙ ПОГЛЯД НА УКРАЇНСЬКУ ПРОБЛЕМУ

55 | СМІЄМОСЯ, БО СМІЄМО!

ЦЕНТРАЛЬНИЙ ДРУКОВАНИЙ ОРГАН МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Засновник:
Міністерство оборони
України

Адреса редакції:
вул. Мельникова, 81,
04050, Київ, Україна, а/с 72
Телефони редакції:
(044) 483-08-39, 489-38-59
mail: viysko2012@ukr.net

Електронна версія:
<http://www.viysko.com.ua/>
© «Військо України», 2014

Підписано до друку:
24.03.2017 р.
Наклад: 2300
Віддруковано:
ТОВ «Дейлі Сервіс»
Передплатний індекс: 74101
Передплату можна оформити
в усіх поштових відділеннях
зв'язку

**Свідоцтво про державну
реєстрацію:**
КВ № 827 від 12.07.1994 р.

Головний редактор:
Валентин БУРЯЧЕНКО

**Заступник головного
редактора:**
Андрій МИРОНЧУК

Відповідальний секретар:
Вячеслав ПЕТРОВСЬКИЙ

Начальники відділів:
Олександр БІРЧЕНКО,
Ігор ПАРУБСЬКИЙ,
Олександр ВАСИЛЬЧЕНКО

Спеціальні кореспонденти:
Сергій БАСАРАБ,
Олег СУШИНСЬКИЙ,
Галина ЖОЛТІКОВА

Кореспонденти:
Валерія СОКОЛІК,
Валерій ВОРОНЧУК,
Олександр ПАНЮКОВ

Літературний редактор:
Олена ПОЛЯНСЬКА

Редакція не несе відповідальності за зміст повідомлень інформ-агентств і може друкувати статті, не поділяючи поглядів автора. Відповідальність за достовірність фактів, власних імен та інших відомостей несуть автори публікацій. Роботи (фотознімки, статті, малюнки, тексти та інші матеріали), які прийшли на адресу редакції, не рецензуються і не повертаються. Передрук матеріалів чи будь-яке інше їх використання можливе лише з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів посилання на журнал «Військо України» обов'язкове. За зміст реклами відповідальність несе рекламодавець.

ПРИАЗОВСЬКИЙ РУБІЖ

У квітні виповнюється три роки з початку бойових дій на Донбасі. За цей час багато населених пунктів Донецької та Луганської областей перетворилися на руїни. Проросійські бойовики нехтують Мінськими домовленостями і продовжують обстрілювати позиції Збройних Сил України та мирне населення по всій лінії розмежування. Традиційно одним з найгарячіших районів у зоні АТО залишається Маріупольський напрямок. Російсько-окупаційні війська приділяють йому найбільше уваги й ресурсів – кількість та інтенсивність ворожих обстрілів на Приазов'ї просто зашкалює. Втім оборонці Маріуполя завдають противнику відчутних втрат і вкотре доводять – цей рубіж надійно закритий... Наш кореспондент нещодавно побував на передових позиціях бійців – захисників Водяного, навідався до морських піхотинців у Широкиному, які тримають оборону на підступах до Маріуполя. Про «спекотні» будні, мужність українських воїнів у протистоянні з підступним ворогом – спеціальний репортаж

Зловісно стукають об залишки стін уламки дахів. Холодний морський бриз хитає величезні металеві листи, зігнуті в химерні фігури та густо посічені осколками. Вітер свистить у щілинах будинків, співаючи свою моторошну пісню. Місто-привид на морському узбережжі більше нагадує картинку з голлівудського фільму, ніж сьогоднішня колись популярного курортного містечка... Саме такі перші враження від Широкиного, яке з 2014 року стало мішенню російсько-терористичних військ

Таких напружених та довготривалих боїв не знав жоден населений пункт на лінії фронту. «Розстріляне» селище можна порівняти хіба що з промисловою зоною Авдіївки та легендарним донецьким аеропортом.

...В один з перших березневих днів наша журналістська пресгрупа завітала до бійців 36-ї бригади морської піхоти, які захищають цей багатостраждальний

«ПРИМАРА» БІЛЯ МОРЯ...

населений пункт. Селище залишили майже всі його мешканці. Зустріти тут можна лише українських військовослужбовців. На передові позиції нас супроводжує особисто командир батальйону майор Віктор Сікоза. Він – бойовий офіцер. Вийшов з Криму. Не зрадив військовій присязі. І зараз вже більше року зі своїми бійцями тримає Широкине. По дорозі тишу раз по раз розривають звуки вибухів. Щойно прибуваємо на «опорники», чуємо стрілянину явно не зі звичайної стрілецької зброї. Зі слів військових, ще працюють ворожі гранатомети. Відчувається напруга. Морпіхи насторожено та суворо поглядають у бік окупантів. Нам рекомендують бути пильними і виконувати всі вказівки.

– Ствольна артилерія, міномети, стрілецька зброя... Тут стабільно напружена ситуація. Наш противник – 9-й полк так званої «морської піхоти» 1-го армійського корпусу «ДНР». Окрім стрільби

і провокацій бойовики нічого не вмюють. Інколи витівки терористів «переходять всі межі». У відкритий бій вони вступати бояться, адже знають що отримують «на горіхи», – каже український комбат. – Обстріли переважно ведуть із тимчасово окупованих Саханки, Держинського, Ленінського та Сергіївки, а їхні командні пункти розташовані у Безіменному, що біля Новоазовська.

Спілкуючись з бійцями, звертаю увагу на доволі молодий вік хлопців. Багатьом з них – лише за двадцять. Є, звичайно, й «старожилі», що понюхали пороху в період мобілізації. Зброю з рук не випускають. Правиця знаходиться біля спускового гачка. Кожен будь-якої миті готовий вступити в бій. Вони злагоджено виконують накази, перебуваючи весь час в русі. Всі добре знають обстановку, сили та засоби противника та на що він здатний. Поруч на спостережних постах їхні побратими пильно вдивляються у

ворожі позиції та доповідають про будь-які зміни в обстановці...

На сусідній бойовій позиції знайомлюся з морським піхотинцем із позивним «Фредді». Струнка постава, впевнена хода та сучасне екіпірування бійця одразу привертають нашу увагу. Впевнений: побачивши такого козака, кремлівські пропагандисти неодмінно видали б черговий фейк – буцімто за «укрів» воюють американські спецпризначенці... У Широкиному «Фредді» – один з найдосвідченіших воїнів. Свого обличчя не показує, що пов'язане із службовою діяльністю цього «супермена». Родом з Новгород-Сіверського, що на Чернігівщині. За плечима строкова служба в елітній 95-й окремій аеромобільній бригаді. Потім підписав контракт й перебрався у Феодосійський батальйон морської піхоти. У вересні 2014 року «Фредді» вперше потрапив у зону проведення антитерористичної операції на Маріупольський напрямок. В складі батальйону воював під Гранітним, Лебединським, Талаківкою... Життя серед снарядів і мін у цих населених пунктах, що стали ціллю важкої артилерії російсько-терористичних військ, він бачив на власні очі. Бойове хрещення пройшов у перший

Морпіх
«Фредді»

день перебування на Донбасі. Позицію морпіхів у Гранітному підступно розстрілювали з російських «Градів». На щастя, тієї доби «Фредді» і його побратими залишилися живі. Ці спогади для нього особливо пам'ятні.

– З окупантами ми поквиталися згодом у Лебединському. Там наші позиції регулярно тероризували диверсанти «ДНР». Підходили на відстань 200 метрів. Мабуть тоді їхні розвідники не здогадувалися з ким мають справу. Одного разу українська морська піхота добряче провчила проросійську «вату», – зручно схрещує руки на автоматі, що на грудях, морський піхотинець. – Для ворожої ДРГ ми влаштували засідку на одній з ділянок між Лебединським та окупованим Комінтерновим. Відчутних втрат зазнав тоді противник. Вони похапцем забирали вбитих і поранених поплічників й тікали. Згодом на тому місці де «зустріли» сепарів, бачили багато крові, бинтів, джгутів, знеболювальних уколів...

Символом гордості морських піхотинців вважається «чорний берет». Для «Фредді» він – як оберіг, прикріплений на камуфляжі біля серця. З ним морпіх пройшов усі гарячі точки. На золотистій «кокарді» зображені крила, меч і якір. І це поєднання символічне, адже морських піхотинців порівнюють з ангелами, які з'являються в найбільш важливі моменти бою на землі, в морі, у повітрі.

– Пишаюся службою у морській піхоті. Цей шлях обрав свідомо. Допоки ми тут, противник до Маріуполя не наблизиться. Ми добре озброєні і надійно укріплені, – запевняє «Фредді».

З передової повертаємося в селище, де зустрічаємо військових саперів. Роботи цим хлопцям вистачає щодня. Їхній командир старший лейтенант Денис Шиманський показує замасковані «подарунки», які залишили після себе бойовики. Ми робимо перші кроки територією, яку раніше контролював так званий «руський мір». Небезпека відчувається на кожному кроці. Шляхи і дороги густо всипані уламками. Десь з-поміж брил визирають хвости невибухлих мін. Із побаченого роблю висновки, що ця вулиця тепер мертва, як і саме Широкине...

Комбат
Віктор
Сікоза

– Зараз мої підлеглі розмінуюють територію та ліквідовують вибухонебезпечні предмети. Окупанти замінували практично кожен будинок, встановили багато розтяжок і мін-пасток, – продовжує молодий офіцер. – Найчастіше маємо справу із невибухлими снарядами та мінами, гранатами, протипіхотними мінами типу ПМН-2 та ПМН-4. Не в новинку для нас знешкоджувати боєприпаси, яких немає на озброєнні українського війська. У сепаратистів вони з'явилися завдяки військовій допомозі з Росії. Це міни типу МОН-50 та МОН-90 російського виробництва 2000-х років.

Під час спілкування чуто, як десь неподалік пролітає куля.

– Снайпер прокинувся, – ідентифікують захисники Широкиного й радять сховатися за будівлю. – У будь-який момент можна «упіймати» ворожу кулю...

Військові інженери зазначають, що боєприпаси, які не розірвалися, особливо небезпечні. Їхні детонатори можуть спрацювати від найменшого руху. Часто

Старший лейтенант Денис Шиманський

сапери допомагають й цивільним мешканцям на підступах до Маріуполя. Зокрема підрозділ Дениса Шиманського здійснив понад три сотні виїздів для обстеження місцевості за заявками мирного населення.

...Попрощавшись з оборонцями Широкиного, на своєму «Соболі» минаємо Піонерське, Бердянське, Сопине, Виноградне... Чим ближче

до Маріуполя, тим більш людно стає на вулицях навколишніх сіл. В одному населеному пункті нас запрошує на своє обійстя літня жінка, що самотньо пореється на подвір'ї.

– Проходьте! Маю смачний чай, – гукає вона. – Дякуємо за гостинність! – відповідаємо.

На вигляд пані Єлизаветі років вісімдесят, а фактично нещодавно тільки шістьдесят виповнилося. Як з'ясується згодом – її згорбила війна. Вона на собі відчула, що таке «руський мір». Свого часу кілька місяців тут панувала проросійська «нечисть» під назвою «ДНР». Розгулювали селом в алкогольному сп'янінні, грабували будинки, влаштовували феєрверки зі стрільбою. Перекинувшись кількома словами, дізнаюся,

що вона належить до тих українських патріотів, які зверталися до Президента України Петра Порошенка із проханням відмовитися від ідеї демілітаризації села Широкиного.

– Деякі мої сусіди підтримували «деенерівців», тому їх не чіпали ополченці. А я натерпілася, бо чекала українські танки... Геть постаріла... Немає гіршого, ніж жити в окупації. Коли наші солдати у 2014-му звільнили Маріуполь, всі прихильники «руської весни» потікали до Росії. Відтоді я живу спокійно і допомагаю українській армії. Правда, стріляють по Широкиному дуже сильно. Інколи так, що вікна трясуться, – ділиться враженням жінка. – Роки два тому хотіли вивести війська з Широкиного. Ми виступили проти, адже впевнені: якщо наша армія залишить передову – завтра Путін буде в Маріуполі. Дякувати Богу, влада прийняла вірне рішення, тож півмільйонне місто залишилося під українським контролем...

ВОЇНИ «РІДДІКА»

Березень 2017 року. Переносними реактивними установками залпового вогню «Град-Партизан», 120-міліметровими мінометами та снайперським вогнем російські окупанти кілька днів поспіль підступно обстрілюють селище Водяне, що за тридцять кілометрів на північний схід від Маріуполя

У прифронтовому селі постійна небезпека, тому і журналістам туди потрапити дуже важко. Однак на власний ризик керівництво бригади морської піхоти дає нам згоду на відвідання позицій українських арміїців. Крім усього, свої

корективи вносить погода – дощ, мряка, туман. До пункту призначення дістаємося на броні БМП, адже лише на такому транспорті можна безперешкодно подолати весняну польову багнюку.

Двадцять хвилин маневрів

Командир взводу «Ріддік»

на «залізній дамі» – і наша група журналістів у Водяному. Хлопці зустрічають й жартують: «Ласкаво просимо у бруд і воду! Без гумових чобіт тут аж ніяк. Яке ж Водяне без болота?» Саме селище зустріло нас непривітно, та й пейзаж, чесно кажучи, не радував. Унаслідок обстрілів з боку незаконних збройних формувань воно практично зруйноване. Багато понівечених осель, вирвами від снарядів усіяні городи...

Дорога до передових рубежів морпихів прострілюється. Тому рухатися доводиться перебіжками та зупинятися у проміжних укріплених пунктах. Щоб ми на власні очі побачили злочини бойовиків «ДНР», покинутими дворами нас супроводжує командир взводу морської піхоти із позивним «Ріддік». Його для взводного вигадали підлеглі за схожість на відомого актора Віна Дізеля.

– З того боку нам протистоїть ворожа мінометна батарея. Терористи діють підступно. Вогонь

ведуть переважно в нічний час. Противник нахабний. Стріляють з танка, гранатометів, кулеметів, регулярно влаштовують провокації. Через них місцеві пішли з селища. Залишилося тільки 13 мешканців, – розповідає командир взводного опорного пункту.

Рядом добре видно вирву від міни із 120-міліметрового міномета. Вона «лягла» неподалік одного з будинків. Командир розповів, що дивом ніхто не постраждав.

– Завдяки сепарам перекопаний увесь город. Постраждала й природа – осколки посікли та поламали чимало фруктових дерев, – продовжує «Ріддік», демонструючи вирви від ворожих снарядів на підмерзлих після зими грядках. – А в той будиночок прилетів танковий

Морський піхотинець «Кіт»

Вісімнадцятирічний «Дерзкий»

снаряд. Помешкання повністю зруйноване. Окупанти чинять на нашій землі тільки злочини і нові руйнування.

До розмови долучається один з небагатьох мирних мешканців Водяного і розказує про свою біду. Посеред його подвір'я утворилася яма від розриву міни. Від нічних обстрілів постраждав і будинок.

– А щоб «добре» було цим покидькам-«новоросцям». Одним «героям» кінець уже прийшов... Але ще залишилися Захарченки, Плотницькі й їхня «кремльовська» верхівка, – розлючено зітхає літній чоловік. – Через тих злочинців я втратив сусідів, які виїхали на мирну Україну. Якби не наші солдати, то не було б з ким і поговорити. Хлопці – молодці, допомагають, чим можуть, діляться водою, харчами... А головне – воювати вміють.

І дійсно, в цьому підрозділі служать доволі досвідчені військовики, здатні виконувати найскладніші

бойові завдання. Поряд з ними набувають досвід й молоді бійці, які лише шість місяців служать у зоні АТО.

Таким є вісімнадцятирічний морський піхотинець з позивним «Дерзкий». Побачивши журналістів, він виходить на зустріч і наполегливо радить нам одягнути шоломи, адже обстріл може розпочатися будь-якої миті. З оборонним відомством молодий воїн підписав трирічний контракт. До війська пішов свідомо – прагнув захищати Україну. З перших днів служби працював над собою, поступово заживав авторитет, неодноразово брав участь у вогневих зіткненнях.

– Моя мама була проти військової служби. Але я пояснив, що мушу їхати її захищати, аби ворог не прийшов до нашого дому. Тепер тут – на самісінькій передовій, а рідні пишаються мною, – усміхається відчайдух. – Вважаю, що всі справжні чоловіки повинні взяти до рук зброю і прийти

захищати свою землю, свій народ, своїх коханих...

Удома «Дерзкого» з нетерпінням чекає дівчина Олена. Він впевнений, що повернеться лише з перемогою. Обійме міцно і ніжно скаже: «Привіт, кохана! Я знову з тобою...»

На іншій позиції порядкує боєць із позивним «Кіт». Він – вправний воїн. Грамотно облаштовані та дбайливо замасковані укриття, вогневі засоби, окопи, бліндажі... Звідси до «небезпеки» лише сімсот метрів. Інколи вітер доносить ворожі голоси. «Кіт» – сміливий, спритний, з козацькими вусами. Мимоволі промайнула думка: «Є у цього хлопця щось таке козацьке, вольове...».

– Мій опорний пункт частенько потрапляє під ворожі кулі. Російські окупанти квадрат за квадратом накривають нашу територію. Таким чином намагаються виявити наші позиції чи вогневі точки, – розповідає «Кіт». – З недавнього часу почали застосовувати пускові установки «Град-Партизан». Їхня особливість – низька точність влучання, але значний радіус ураження осколками. Останній раз прилетіло дві ракети, які завдавали шкоди в селі.

...У Водяному наші хлопці

забезпечені всім необхідним. Теплий одяг, пальне, набой – є все. Вчасно доставляються продукти харчування, питна вода та інші необхідні речі. Морпіхи запрошують нас на польову кухню, яку облаштували в тилу неподалік позиції. На «пекельній кухні» господарює боєць на прізвище «Кок». Строкову службу відслужив на підводному човні «Запоріжжя», нині в зоні АТО став гранатометником. Коли настає нетривале затишшя, він готує для побратимів український борщ, супи, каші, рибу і, звичайно, традиційні макарони по-флотськи. Вільного часу в нього небагато, втім того дня отримав можливість трішки перевести дух. На столі часник, сало, морква з цибулею, зелений горошок... Хлопці, що невеличкими групами забігають попиту кави, перешіптуються між собою: «Певно буде смакота!». «Кок» смажить свіжий хек, варить горохову «зупу» та розповідає...

– Якось нас обстрілювали бойовики. Проте хлопці попросили мене приготувати щось смачненьке. Правду кажуть: «Війна війною, але обід за розкладом». Готую, аж раптом черговий обстріл. В рації чую, як командир гукає: «Кок, повертайся на позицію. Без тебе

діла не буде», – згадує морський піхотинець. – То я ще ніколи в житті не долав так стометрівку – за 30 секунд був на позиції. Мій гранатомет – моя «пташка» став у принагоді і дав ворогу «прикурити»...Того дня противник зазнав значних втрат...

...Загалом у Водяному морські піхотинці твердо стоять на своїх позиціях. Вони знають наміри бойовиків і не піддаються на провокації. Втім зазначають, що порох тримають сухим. У разі будь-яких нестандартних дій противника відповідь буде миттєвою та адекватною. Жодного метра української землі окупанту не віддадуть...

Непомітно наблизився вечір і настав час повертатися. Залишати цих вояків не хотілося. Тоді думка була одна: аби Всевишній зберіг цих незламних та вірних синів нашої країни.

Олег СУШИНСЬКИЙ

Гранатометник «Кок»

ОТРИМАЙ СОЦІАЛЬНУ КАРТКУ УЧАСНИКА АТО

ПРИЗВИЩЕ ІМ'Я
ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ УЧАСНИКІВ АТО

Реєструйся на сайті
UKRAZOM.ORG

Безкоштовна гаряча лінія

0 800 50 75 75*

*ДЗВІНКИ БЕЗКОШТОВНІ ЗІ СТАЦІОНАРНИХ ТА МОБІЛЬНИХ ТЕЛЕФОНІВ

- юридичні консультації
- медична допомога
- психологічна підтримка
- знижки у всеукраїнських торгових мережах
- освітні та оздоровчі програми
для учасників АТО та їх родин

МАМИНЕ

СЕРЦЕ

...Лютий 2015-го. Третя година ночі. Мирослава вже зо два тижні не знаходить собі місця. Чотирнадцять днів та безсонних ночей «додали» їй років. Скільки пережито за цей час, передумано, переплакано... «Сьогодні двадцять третє», – подумки перегортає календар жінка. «Сьогодні привезуть з полону мого дорогого синочка. Ще три години!» – стрепенулася Мирослава. Годинникові стрілки ніби завмерли. Залишалося так мало до жаданої зустрічі, а час, здавалося, зупинився...

Лише тепер Мирослава Ільчишина відчула, що в кімнаті пахне ліками. Та так, що здавалося, ніби то не квартира, а лікарняна палата. Мерщій провітрювати – кинулася до вікна і затримала погляд на гімнастичному турніку на подвір'ї. «На ньому до війни Льошка таке «крутив», що збігалися дивитися навіть хлопчачки із сусідніх будинків! Чому ж раніше не помічала цей турнік?...» Упіймавши себе на цій думці, Мирослава отямилася: «Годі баритися! Треба негайно збиратися. Йти, ні, бігти, мчати, летіти та стрічати свого Олексія...»

– З того часу життя для мене розділилося на: «до» та «після» Дебальцевого, – згадує найменші дрібниці санінструктор однієї з механізованих бригад Мирослава Ільчишина. – Минуло вже два роки, як мій син повернувся з полону, а я й досі пам'ятаю все: як простояла

на морозі дванадцять годин на площі з такими ж, як і сама, згорьованими мамами, як разом із ними сотню разів перевіряли списки полонених, як довго шукала його поглядом серед тих нещасних хлопців, яких привезли автобусом з полону, як, власне, впізнавши Олексю серед інших вояків, йшла до нього, щоб якнайміцніше обійняти... Ті хвилини здавалися мені вічністю. То було 23 лютого 2015 року.

Мирослава Олегівна родом із Хмельниччини. Виросла і навчалася там. А вже заміжню доля привела її на сонячну Херсонщину. Раніше, як вважає жінка, вони із сином та донькою були звичайною українською сім'єю. Мирослава працювала адміністратором магазину, діти ходили до школи. Життя їхньої сім'ї круто змінилося, коли в листопаді 2013-го київські студенти вийшли з протестом на майдан Незалежності.

– Я тоді й збагнути не могла, що моє життя змінить... Майдан, – усміхається Мирослава. – Коли стало зрозуміло, що це потрібно

нам, українцям, я полишила досить пристойну для нашого містечка роботу і вирушила до Києва. Відшукала земляків, затоваришували. Коли країна нарешті дізналася про «гаранта»-втікача, разом із земляками-майданівцями думали, що справу свою вже зробили.

Планували повернутися додому. Та нелюди стріляли в мирних демонстрантів, і ми зрозуміли, що свою свободу потрібно буде виборювати ще не один тиждень...

Її дев'ятнадцятирічний син Олексій, коли почалася війна на Сході України, одного дня прийшов додому та вигукнув з порогу, що вступає до добровольчого батальйону. Але потрібна мамина допомога, адже у військкоматі заповнили, що за станом здоров'я для служби в армії він непридатний.

– Я тоді ледь не знепритомніла, – пригадує Мирослава. – «Як ти можеш?» – кажу. – «Ти ж не годен до війська! Наші хлопці там гинуть. Хочеш матір свою осиротити?». І пішло-поїхало! Та син твердо сказав, що все одно втече. Я – у сльози, донька Марійка теж розхвилювалася. Але то були лише наші дівочі сльози. У глибині душі я пишалася своїм Льошкою, пишалася тим, що виростила справжнього чоловіка, захисника, який не зважає навіть на материні сльози й рветься у бій. Хлопчисько та й годі! Напевно, вони всі такі.

Олексій потрапив у добровольчий батальйон «Кривбас». Потім були жорстокі бої на Сході України,

оточення біля Дебальцевого, полон. Але є в її спогадах й таке, про що без сліз згадувати не може. Це той жахливий телефонний дзвінок, коли у слухавці по-чоловічому холодно пролунало: «Співчуваю. Ваш син загинув...».

– Це було в лютому 2015-го, – ділиться спогадами Мирослава Олегівна. Здається дев'яте число, понеділок. Я навіть голос той пам'ятаю. Після тих слів пролунали короткі гудки... І земля ніби розверзлася піді мною. Спочатку відчула таку пустку в душі, що на деякий час втратила будь-який інтерес до життя. Та згодом взяла себе в руки, отямилася. Що ж, треба і з цим жити. Дякувати Богу та подругам, трималася якимось на цьому світі. Та, виявляється, то була своєрідна перевірка на міцність. Я її витримала, вистояла, виплакала, пережила. Як згодом з'ясувалося, через нашу одвічну плутанину у списках, син потрапив до переліку загиблих. Насправді виявилось, що він у полоні. Та легше все одно не ставало. Вирішила: доки не побачу його живого, нікому не віритиму. Нарешті дочекалася.

Коли Олексій повернувся додому, Мирослава думала, що нікуди

його вже не відпустить. Будь-якими способами. Та про це годі було й думати. Син заявив, що він не зможе далі так просто ходити по землі й спокійно жити без своїх хлопців. Сказав, що загиблих не повернеш, а живим на фронті вкрай потрібна допомога. Тим паче, що вже навчився бити ворога.

– Я зрозуміла тоді, що мій маленький Льошка, цей хлопчисько, який ще зовсім нещодавно бігав у дворі з такими, як і сам бешкетниками-відчайдухами, став дорослим, – говорить Мирослава. – Він – воїн, він – захисник. Побувши вдома лише тиждень, знову подався на фронт... Нині Олексій – курсант першого курсу Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Буде офіцером-десантником. Впевнена, що його бойовий досвід стане у пригоді побратимам, з якими він нині ділить курсантську долю.

А в біографії Мирослави Олегівни далі був волонтерський рух на теренах уже рідної Херсонщини, допомога нашим хлопцям на передовій. Жінка була вражена атмосферою самопожертви й самовіддачі, яка панувала серед добродійників. Возили

тоді все, починаючи від продуктів харчування і закінчуючи елементами екіпірування.

Поїздивши по фронті, Мирослава та її однодумці й земляки з Голої Пристані заснували громадське об'єднання ветеранів і родин учасників антитерористичної операції «Єдність». Допомогали отримувати земельні ділянки, кредити під забудову житла тощо. Роботи було стільки, що Мирослава іноді забувала про хатні справи. Добре, що донька Марія на той

час вже підросла й могла сама собі дати раду.

– Та робота була мені до душі. Відчувала себе потрібною, корисною, – ділиться жінка. – Але невдовзі один випадок докорінно змінив моє подальше життя. Моя найкраща подруга втратила на війні сина, однолітка мого Олекси. Вона горювала, шукала собі будь-яку роботу, шукала себе. І невдовзі повідомила, що вступає до війська. Мовляв, усе продумала і твердо вирішила: бути там, де був її первісток.

Разом із подругою армійські лави поповнила й Мирослава. Уже майже півроку вона солдат. Обіймає посаду санітарного інструктора роти. Жінка намагається не відставати від чоловіків та хлопців, виконує все, що й вони: бігає, стріляє, розбирає та чистить зброю. Щоправда, поки що лише на навчаннях.

Але Мирослава твердо знає, що робитиме, коли її підрозділу доведеться вирушити на Схід. Вона разом із бойовими побратимами помститься за наших хлопців, за вірних і безстрашних синів, які віддали життя за цілісність й недоторканність Батьківщини.

Віталій СОКОЛЕНКО

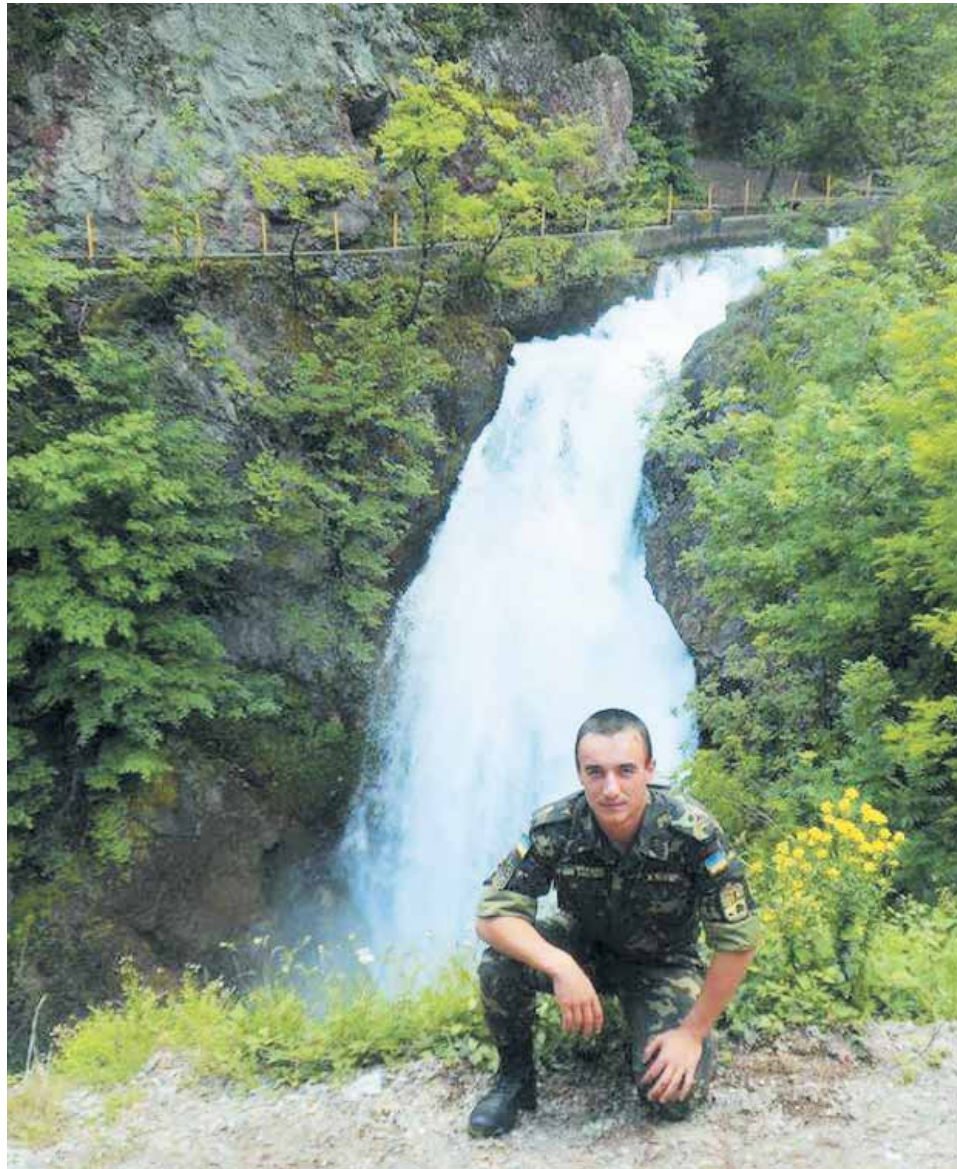

МИХАЙЛОВЕ «ВОСКРЕСІННЯ»

Михайло прокинувся вночі від бажання курити. У приміщенні було темно, холодно, якимось дивно пахло. Чоловік не міг збагнути, де він. Намарне намагався зібрати до купи уривки спогадів. Відчинив двері. У сусідній кімнаті жінка-медпрацівник глянула на нього переляканими очима. А коли попросив цигарку – медсестра ледь не знепритомніла. Молода працівниця моргу в Артемівську вперше побачила воскреслого небіжчика. Збагнувши в чому річ, він з усмішкою вимовив: «Отже, житиму довго». І цим повернув її до тями

11 лютого 2015 року. Механізована рота 30-ї бригади вже другу добу стояла в резерві на околицях одного з населених пунктів на Дебальцівському напрямку. Обрй весь час палав від постійних артилерійських обстрілів. Дошкуляли мороз та сирість. Деякі хлопці хворіли, проте до шпиталю не просилися, адже знали – на них чекає відповідальна робота. Надвечір піхотинцям надійшов наказ: вирушити в напрямку селища Логвинове, вибити звідти ворога і закріпитися там. Цей населений пункт мав стратегічну значущість, адже від контролю над ним залежали життя

сотень наших військовослужбовців, які переміщувалися трасою Артемівськ-Дебальцеве...

Наступного ранку, 12 лютого, бійці вирушили засвітло. Дорогою до місця призначення навідник БМП Михайло Левківський зрозумів, легко не буде, адже навіть гудіння двигуна його «бехи» не могло заглушити вибухи снарядів, а над пагорбами здіймався дим й курява від розривів ворожих мін. Проте українських воїнів така картина не злякала і не зупинила. Вже на під'їзді до селища вони перешикувалися у бойовий порядок. Йшли в складі взводу. Перша машина

відірвалася трохи вперед. На якусь мить все затихло. Та ця тиша була ворожою і непривітною.

«Льова», такий позивний мав Михайло, вів спостереження крізь приціл. Коли побачив, як з-за будинку раптом з'явилися із десяти чоловіків. Вони мали білі пов'язки на руках. Воїн щосили вигукнув у ефір: «Ворог зліва!!!» Тоді йому здалося, що ці слова лунали впродовж усього наступного бою.

– Спостерігаю, як один вже прицілюється зі «Шмеля». – розповідає навідник Михайло Левківський. – Без вагань відкриваю вогонь з гармати осколково-фугасними. Бачу,

як розлітаються тіла ворогів й сіра хатка стає червоною. Утім і в мою машину все-таки влучила ворожа граната, від чого з броні позлітали бронезилети.

БМП добре струсонуло. Задня машина теж потрапила під шквальний вогонь противника. Михайло зрозумів, що це засідка. Бійці з його машини залягли за

охопленим полум'ям «Уралом» та спаленим танком, які були занадто близько до ворога. Під щільним вогнем хлопці могли лише гранату кинути, тому навідник БМП переніс вогонь в їхньому напрямку, аби вони змогли відійти до «бехи» та пройти далі. Живої сили у противника виявилось чимало, тому «Льова» крутив баштою на всі 360 градусів і дякував Богу, що стабілізатор працював, а гармату та кулемет жодного разу не заклинило. З боку бойовиків – знову спалах. Немов у фільмі Михайло побачив, як до нього наближається вбивчий вогонь, машину вкотре підкинуло. Снаряд з ворожого РПГ зачепив масляний радіатор. Якась кількість мастила потрапила на бійця. Броня запалала, фарба всередині почала лущитися, і знову машина здригнулася – вцілів ще один снаряд. У вухах дзеленчало, шоломофон горів, плавилися прилади спостереження.

Серед товаришів і командування старший солдат Левківський славився своїм педантизмом. Вважав, що озброєння бойових машин підрозділу має бути в ідеальному стані. Це підкреслювало його військовий професіоналізм. А ще він – хоробрий

та розсудливий воїн, що неодноразово доводив під час боїв упродовж 2014 року, а тепер і тут – у Логвиновому.

– Намагався відстріляти весь боєкомплект по «орках», але відчував, що коли залишуся, то може запалати не лише «шапка-говорилка» (шоломофон на військовому слензі. – Авт.), а й сам можу згоріти, – згадує подробиці боєць. Перед тим, як залишити башту, він випустив протитанкову керовану ракету по будинку, звідки вели вогонь проросійські бойовики.

– Горланю механіку-водієві, щоб залишав машину, бо всередині вже все палає й неймовірна спека, хоча ззовні – 10 градусів морозу. Намагаюся витягти «калаш», але його так затисло, що це неможливо було зробити. Як найшвидше виліз із башти і бачу, що від неї майже нічого не залишилося. Все у вогні, з «бехи» клубочиться чорний дим. Ваня, механік, біля «гусянки» лежить, трохи далі – загиблі бійці «Донбасу», що йшли з нами на підсилення. Ліва сторона моєї голови обгоріла, всього хитало, здавалося, ще

трохи – і знепритомнію. Покликав Івана, удвох поплазували до річки, – продовжує Михайло.

Раптом бійці почули гуркіт танків. За кілька метрів від них проїхало три російські Т-72, один – замаскований білою сіткою.

– Певно, якийсь козирний, – презирнулися хлопці. Вдали з себе вбитих, адже вони тоді були, не надто схожі на живих. Чекали, доки танковий взвод росіян не почав міняти позицію, і потім пішли по льоду. Було холодно, зводило ноги, але обережність змушувала бути непоміченими, тож терпіли. Як виснажені й напівживі дісталися до своїх, Михайло Левківський

«калашем». Щоб хоч трохи заспокоїти Михайла, хлопці «подарували» йому трофейний «Рись».

не пам'ятає. Єдине, що згадує – побратими, тоді витягнули з його руки «ефку» без запобіжного кільця.

«Дош», старший їхньої групи, та хлопці вже вели полонених, разом з якими Михайло потім їхав у тил наших підрозділів. Доїхали до «Хреста» – блокпоста на роздоріжжі Луганське – Дебальцеве – Миронівський. Спочатку евакуювали поранених середнього та високого ступеня важкості. В голові солдата не припиняло гудіти, відчував, що сили полишають його, дуже жалкував за втраченим

Обстріли наших позицій посилювалися. Чергові вибухи та втома остаточно виснажили «Льову», він просто відключився. Тими днями фаза активних бойових дій була на піку. Зовнішній вигляд нашого навідника залишав бажати кращого. Тому його «евакуювали» в машині разом з пораненими та загиблими.

У боях за Логвинове загинуло чимало українських бійців, але ще більше змогли вижити завдяки їхній самопожертві.

Село залишилося під контролем ворога, та ті бої вкотре виявили справжній героїзм і сміливість

наших воїнів. Значно поступаючись ворогу за чисельністю, вони знищили неймовірну кількість його живої сили й техніки. Того дня підрозділ, в складі якого «Льова» брав участь у даному бою, взяв у полон 12 ворожих бійців.

За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі під час російсько-української війни Михайло Левківський нагороджений орденом «За мужність» III ступеня.

– Неодмінно житимеш... Простягаючи тремтячими руками Михайлові цигарку з пачки, яку залишили на роботі колеги-чоловіки, медпрацівниця і сама захотіла закурити.

– Щасливий ти, – мовила вона бійцеві. І нарешті полегшено зітхнула...

Іван БУРДЮГ

Першого березня 2014 року Ольга Кравчук пішла до військкомату, щоб призватися в армію. На жаль, як і багатьом іншим добровольцям, їй відмовили. Та жінку, яка твердо вирішила стати військовою, ніщо не могло зупинити! Тим більше, що про це мріяла з дитинства...

МРІЯ, ЩО ЗДІЙСНИЛАСЯ

Попри відмову, Ольга все одно прагнула бути корисною Батьківщині, тому приєдналася до козацької варти і щовечора до другої години ночі, без вихідних, три місяці поспіль чатувала в рідному місті, адже міліція була бездіяльною. Треба ж комусь було охороняти спокій та порядок? А вдень вона працювала та постійно навідувалася до військового комісаріату, щоб потрапити до армійських лав. Під час першої та другої хвиль мобілізації отримувала категоричну «відмову». Мовляв, у ті військові підрозділи, куди вона хоче йти, жінок не беруть. Ольга не полишала свого наміру, запропонувавши компроміс: «Тоді запишіть мене кухарем. Може, хоча б так заберете до армії?»

– Коли ж нарешті зателефонували додому та сказали: «Ви нам підходите», відповіла, що піду лише в бойовий підрозділ, ніяким кухарем не буду! Коли проходила медкомісію, багато які з чоловіків казали: «Йди додому борщ варити. Навіщо тобі це?» Доля ж розпорядилася так, що я потрапила на передову в Авдіївку, а ті, хто з мене кепкував, – за 30-50 км від лінії зіткнення. То хто ж тоді сміливіший? – сміється Ольга.

Після призову – чотири місяці напружених тренувань і боротьба за визнання в суто чоловічому колективі, який спочатку її не сприймав і влаштовував такі собі «випробування».

– Перевіряли, витримаю чи не витримаю. Одного разу перед черговим виходом на полігон, що розташований за 4 км від містечка, я прийшла у розвантажувальному жилеті. А чоловіки мені й кажуть: йдемо в бронезилетах. Йду в казарму, вдягаю бронезилет, повертаюся, а вони в розвантажувальних жилетах. Я так і прибула на полігон у бронезилеті. Та коли це побачив заступник командира частини, вони отримали

на горіхи, – усміхаючись, згадує Ольга перші тижні у війську.

Іншу перевірку характеру новопеченій рядовій влаштували під час розподілу на посади. Ользі наполегливо рекомендували залишитися в тилу. Але вона чинила цьому неабиякий спротив, бо мріяла боронити рідну землю, а не вести документацію у штабі. Тож знайшла переконливі слова, щоб набути жадану посаду в бойовому підрозділі: телефоніст-лінійний наглядач взводу зв'язку.

Після прибуття до Авдіївки в неї видався лише один день перепочинку. А далі – одинадцять місяців бойових виїздів і чергувань. Постійна відповідальність за отримання телефонограм, бойових розпоряджень підрозділам. Вона була тією ланкою, яка часто з'єднувала командирів із їхніми приданими підрозділами за межами міста.

А якщо траплялися бойові обстріли чи зіткнення, Ольга першою про це дізнавалася:

– Ми достеменно знали, куди вийшли підрозділи, де вони перебувають, що діється на тому боці. Тому що до нас із сектору

постійно телефонували та доводили обстановку. Ми фіксували всі бойові зіткнення, кількість загиблих і поранених, збирали всю інформацію про переміщення підрозділів. Важко було під час масованих обстрілів, коли мали робити бойові донесення, систематизувати інформацію та направляти у штаб АТО, в управління бригади.

Під час перемир'я в межах Мінських домовленостей українські воїни отримували наказ не вести вогонь у відповідь. Тоді терористи вдавалися до провокацій: просили про режим «тиші» і відразу ж його порушували. Таким чином вони забезпечували собі так зване алібі перед представниками місії ОБСЄ, які прослуховували радіорозмови. Щоб не було витоку інформації,

українські бійці використовували вже забуті дотові телефони. Звичайно, через це виникали й деякі незручності: лінії зв'язку постійно пошкоджували міни, снаряди, а часом і тварини. Зв'язківцям неодноразово доводилось лагодити зв'язок між підрозділами під час бою чи обстрілу, під прицілом ворога.

Спочатку командири не пускали Ольгу на такі завдання. Та вона знала: її допомога потрібна. Коли дізнавалася про обрив лінії, брала бронезилет, шолом, стрибала в машину і їхала в поле, а потім вже розбиралася з комбатом.

– Він побачив, що мене не переламати, і я добре роблю свою справу. Тому згодом не заперечував проти моїх виїздів. Ми обслуговували взводно-опорні пункти за межами Авдіївки та промзону, людей не вистачало, – каже Ольга.

На запитання, чи не було страшно, вона з усмішкою відповідає: «Я робила свою роботу, про це не думала».

– Страшно було за інших. Одного разу я була на чергуванні, почався сильний обстріл, пошкодило лінію зв'язку, – продо-

вжує жінка. – Я мала їхати разом з офіцером, але на телефоні не було кого залишити. Він вирушив сам. Ось тоді я дуже хвилювалася. А мене, напевне, щось оберігало. Коли я їхала на «нуль», нас ніколи не обстрілювали. Навіть був

Багато які з чоловіків казали:

«Йди додому борщ варити. Навіщо тобі це?» Доля ж розпорядилася так, що Ольга потрапила на передову в Авдіївку, а ті, хто з неї кепкував, – за 30-50 км від лінії зіткнення

такий випадок: ремонтуємо «польовку», а нам телефоном дають розпорядження їхати звідти, бо нас накривають мінометними обстрілами. Проте навкруги не було чути жодного вибуху.

Ольга ніколи не ділила роботу на чоловічу та жіночу, ніколи не

проявляла слабкості. Її голос постійно чули командири, її часто бачили на бойових позиціях, на території авдіївської промзони. Тож Ольга Кравчук як професіонал заслужила від бойових побратимів неабияку повагу. За заслуги її підвищили на посаді до командира відділення та присвоїли звання молодшого сержанта. Цим вона дуже пишається. Та найбільше радіє тому, що вдалося зажити авторитет у чоловічому колективі, де панують свої правила.

– Я просто показала, що можу робити все. У мене завжди діє правило: роботу треба виконувати добре, інакше краще за неї не братися. І от одного разу до нас у штаб прибув один із командирів, який завжди тримав дистанцію, почав вітатися із чоловіками за руку, а потім підійшов до мене і також потис руку, тоді я зрозуміла: мене прийняли.

Ольга Кравчук жодного разу не відмовилася від виконання завдання. Наприклад, коли після добового чергування могла б просто відпочивати, сама для себе вирішувала: стоятиму, бо немає кому... Адже знала, що не вистачало людей,

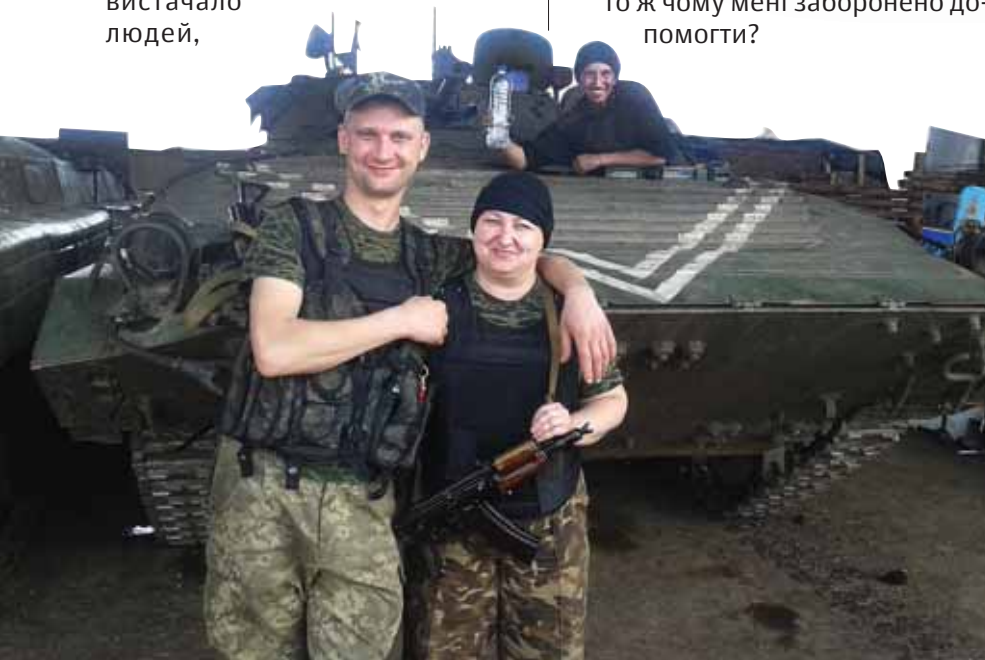

Наша героїня ще у шкільні роки мріяла про військову службу й кар'єру офіцера. Хоча й з затримкою в багато років жінка реалізувала свою мрію

щоб чатувати. Тож вона без вагань вдягала бронезилет, брала автомат і приймала пост. Чоловіки обурювалися: чого прийшла, повертайся назад! Та у відповідь лише чули: якщо хтось не може, то ж чому мені заборонено допомогти?

Напевне, кожна людина, яка має мрію та, долаючи випробування, досягає бажаного – насолоджується самореалізацією. Так і наша героїня ще в шкільні роки мріяла про військову службу й кар'єру офіцера. І хоча їй не вдалося реалізувати мрію тоді, проте вона не згаяла такий шанс через багато років. Тож нині Ольга відчуває подвійну гордість, що змогла довести і собі, і людям, що вона гідна вдягнути однострій і робити все, щоб врятувати рідну країну. Одного разу в Авдіївці, коли йшла із усміхненим обличчям вздовж розбитих терористами будівель, до неї підскочила літня жінка й обурено вигукнула: «Радієте, що нас тут обстріляли?», Ольга відповіла їй: «Та ні, радію сонцю, першому снігу, що Ви жива та здорова. Для цього ми тут...»

Галина ЖОЛТІКОВА
Фото із особистого архіву
Ольги Кравчук

НЕПОСТУПЛИВИЙ

Ворожі обстріли завадали чимало горя, забираючи найцінніше – людські життя. Російські окупанти не жаліли ні старих, ні дітей. Тож виявлення розташування мінометної обслуги противника було чимось більшим за чергове завдання. Щоб здобути таку інформацію, потрібно не лише досконало знати мову ворога, а й мати неабиякий акторський талант і психологічну витримку.

Його впевненість переконувала, а стати своїм серед чужих допомогла заздалегідь обдумані легенди. І дуже скоро українські розвідники знали точні координати ворожих мінометників...

ЕМІЛЬ

Час від часу таких ризикованих зустрічей з бойовиками на війні просто не уникнути. Особливо розвідникам, які діють у ворожих тилах. У таких випадках головне – не запанікувати, витримати психологічне навантаження. Адже чимало завдань у зоні проведення антитерористичної операції виконуються не лише зі зброєю.

Це неписане правило заступник командира парашутно-десантного батальйону 25-ї окремої

Дніпропетровської повітряно-десантної бригади майор Еміль Ішкулов засвоїв ще на початку війни з російським агресором. Тоді, кривавого 2014 року, він разом із своїми побратимами-десантниками неодноразово брав участь у складних і небезпечних операціях. І саме тоді до молодого офіцера прийшло розуміння сенсу гібридної війни, коли для досягнення мети застосовуються всі можливі й неможливі засоби.

Стати військовим Еміль Ішкулов мріяв з дитинства. 2009 року закінчив Інститут сухопутних військ Національного університету «Львівська політехніка» за спеціальністю «Бойове застосування та управління діями аеромобільних підрозділів». Був призначений на посаду командира парашутно-десантного взводу 25-ої окремої Дніпропетровської повітряно-десантної бригади.

Він – гарний та трохи сором'язливий молодий чоловік. Його очі вражають... Не за віком серйозні вони випромінюють силу і ніжність, біль пережитого і рішучість. У нього погляд воїна, який знає, що таке справжня війна... Ім'я Еміль походить від латинського слова *aemulus*, що в перекладі означає «непоступливий». Утім у характері офіцера поєдналися неабияка мудрість, завзятість, воля та величезна доброта.

Позиції Збройних Сил України ворог атакував з усіх видів озброєння, яке щедро поставляли із сусідньої держави через неконтрольовану дулянку кордону, зокрема, під виглядом гуманітарної допомоги.

Припинити перекидання зброї й техніки, перекрити шлях в Україну «защитникам руского міру» та відокремити бандформування «ЛНР» та «ДНР» можливо було, лише взявши під контроль державний кордон. На жаль, доступу до важливих висот Донецького кряжу та основних доріг Донбасу українські воїни тоді не мали. Тож командування вирішило захопити стратегічно важливу висоту – Савур-Могили. Це дозволило б контролювати весь коридор південніше російського кордону.

Напередодні загонами українських військовослужбовців неодноразово штурмували курган.

Але ці спроби не були вдалим... Саме тоді, на початку серпня 2014-го, старший лейтенант Еміль Ішкулов разом із бригадними побратимами, військовослужбовцями 51-ї та 72-ї окремих механізованих бригад, а також бійцями добровольчих загонів отримали завдання вкотре йти на штурм.

– Моєму тодішньому командир батальйону Євгенові Мойсюку та відомому Герою України Ігореві Гордійчуку («Сумраку») знадобилося не одна година, аби скласти дієвий та ефективний план, – при-

Артилерія та міномети сепаратистів не припиняли обстрілів. Ця погань, зайнявши дуже вигідну позицію, завдавала значних втрат підрозділам Збройних Сил України та мирному населенню

гадує заступник командира парашутно-десантного батальйону майор Еміль Ішкулов. – І ось нарешті штурм...

Для проведення операції комбат відібрав лише добровольців, розподіливши їх на два загонами. Бійці добре розуміли, що це може бути «квиток в один кінець»... Перебіг подій нагадував голлівудський блокбастер. Український спецпідрозділ мав піднятися до вершини кургану. Зрозумівши наміри наших вояків, ворог осканенів. Ні на мить не вщухали мінометні обстріли, місцевість навкруги затягнув їдкий дим... Усім здавалося, ніби тут відчинилися ворота пекла. Українські підрозділи зазнавали втрат, але про відступ годі було й думати.

Під прикриттям танків наші штурмові загонами вперто наближались до мети. Найважчий бій зав'язався біля верхівки Савур-Могили. Бойовики закидали наших бійців гранатами. Знову з'явилися загиблі й поранені... Моральний дух воїнів потребував постійної

підтримки, адже нерішучість хоча б одного могла призвести до загибелі всього підрозділу. Бойовий дух підтримував командир батальйону Євген Мойсюк. Він віддавав чіткі та розумні накази.

– Тримайтеся, хлопці, такого шансу може більше не бути, – говорив рацією. – Треба їх дотиснути!

І бійці пішли... Снайпери та мінометники, змінивши позиції, не давали ворогу змоги застосувати стрілецьку зброю. Танкісти щедро посипали ворожі позиції снарядами, прокладаючи піхоті шлях до висоти. І ось нарешті – висота наша.

Недобитки ворожих загонів сповзали південними схилами кургану. Наші бійці не наздоганяли їх, аби не втягнутися в складніший бій. Тим паче, що місцевість, якою відходили бандити, інтенсивно прострілювали підрозділи російської регулярної армії та незаконні бандформування.

Щойно зайняли висоту, як потрапили під шалений обстріл із

«Градів». Вночі гатила артилерія. Вочевидь, для ворога ці позиції мали важливе значення. На жаль, сховатися від шквалу вогню було досить складно. Адже проросійські «шахтарі» залишили після себе лише невеликі окопи метрової глибини. Про надійні укріплення годі й говорити. Але, дякувати Богу, ніхто не постраждав. На ранок стомлені, проте задоволені виконаним завданням, воїни вирушили далі...

– Бої не припинялися, всі добре розуміли, що війна швидко не закінчиться, – пригадує Еміль Ішкулов. – Загиблі, поранені, полонені, жертви серед мирного населення... На жаль, цього не уникнути. Та іншого виходу, як вчитися добре воювати, у нас не було. Адже ми мали захищати свій народ!

Можливість вкотре продемонструвати свої професійні здібності молодий офіцер отримав незабаром, коли йому доручили командувати підрозділом роз-

відників. Підлеглі – усі, як один, добре підготовлені, а головне – рішуче налаштовані бійці, готові заради перемоги на будь-які ризиковані дії. Саме так – тепло і з гордістю – розповідає Еміль про бойових побратимів.

Артилерія та міномети терористів не припиняли обстрілів. Ця погань, зайнявши дуже вигідну позицію, завдавала значних втрат підрозділам Збройних Сил України та мирному населенню. Найстрашніше, що від ворожих обстрілів гинули діти...

– Ми не могли байдуже спостерігати за цим, – говорить офіцер. – Після кожного такого обстрілу починали тремтіти руки, серце неначе зупинялося. У мене досі перед очима розтрощені домівки, заплакані очі маленьких діточок...

Нарешті розвідники Еміля Ішкулова отримали інформацію про можливе розташування мінометної обслуги, яка надсилала смерть нашим бійцям та цивільним мешканцям. З'ясувалося, що гатять із глибокого тилу незаконних бандформувань. Змінивши військову форму на напівцивільний пошарпаний одяг, схожий на той, у якому воювала «армія» псевдореспубліки, вийшли в рейд. Заздалегідь приготували легенду. Вони, мовляв, новостворений загін ополченців, який щойно передислокувався в заданий район, усією душею бажають звільнити рідний край від ненависних «укропів».

Пошуки потрібної місцевості тривали декілька діб. Дякувати Богу, розвідникам вдалося без втрат та непоміченими пройти тилами. Бійці не спали ні вдень, ні вночі, метр за метром обстежуючи підконтрольну бандитам територію. І ось одного дня на перехресті двох невеличких вуличок зустрілися з групою озброєних чоловіків.

– Оце так зустріч! Я відразу розставив своїх бійців по позиціях, – пригадує Еміль Ішкулов.

– Загін «сепарів» також зайняв позиції і був готовий вступити в бій. Але вогонь ніхто не відкривав. Ми з їхнім очільником, дивлячись один одному в очі оцінюючим поглядом, стояли на відстані витягнутої руки і мовчали. Жоден з нас не виказав ні страху, ні паніки. Тишу, яка немов павутиння обплутала нас, першим порушив я.

– Привіт, хлопці! Ви хто такі? Чим тут займаєтеся та хто ваш старший? – впевнено запитав я. Ватажок бандитів, трохи розгубившись, почав відповідати, хто вони і що тут роблять. Потім я чистою російською мовою, без жодного суржика, розповів нашу «легенду». Мовляв, наш героїчний загін ось уже тривалий час вірою і правдою служить на благо молодій республіці. Зараз виконуємо чергове важливе завдання...

Здавалося б, ідентифікувавши один одного, ми мали б розійтися в різні боки. Але я вирішив ризикнути. Ніби з власної цікавості запитав, чи не знають часом вони, де розташований мінометний розрахунок, що так добряче завдав жару «укропам»? І був неабияк здивований, коли відразу отримав відповідь з точними координатами ворожих мінометників... На тому й розійшлись.

Завдяки здобутим даним розвідувальна група під керівництвом Еміля Ішкулова знищила вогневу позицію ворога, врятувавши цим не одне життя бойових побратимів та мирних жителів Донбасу. За рішучі дії та мудре керівництво під час проведення антитерористичної операції майор Еміль Ішкулов нагороджений орденом Богдана Хмельницького III ступеня, нагрудним знаком «За військову доблесть», медалями «Захисник Вітчизни» та «За військову службу Україні», а також орденом «Народний Герой України».

Тетяна ЗАРІЦЬКА

Рядки, народжені душею

ГЕРОЇ НЕ ВМИРАЮТЬ!

Печаль тече з карпатських гір,
Донбас тугою оповитий –
Війну приніс нам «русский мир»,
Слізьми і кров'ю край политий.

Життям тут платять за висоти.
Гуляє смерть промерзлим полем...
«О, Боже, знов у нас «двохсотий», –
Шепоче командир із болем.

І він в пільмі... Йому байдуже,
Що бійня йде за ту промзону.
Що ти припав до нього, друже,
Вклав у долонь йому ікону.

Він збитий був уже в польоті.
ДАП поховав його в руїнах.
Згорів у вогнянім нальоті.
В шматки розірваний на мінах.

Пішов з життя від ран і болю,
Що душу й серце вщент із'їв.
Він воював за землю й волю,
Народу чесно він служив.

Йому ж хотілось дуже жити.
І ранком по росі ступати.

Кленовий сік весною пити.
Дівчину палко покохати.

Не встиг. У іншій світ поринув.
Мов човен став на міліні.
Але для мене він не згинув –
Він залишився на війні.

Тож ворог хай запам'ятає.
Й усім щоб було на слуху:
Не терплять зло у нашій краї –
Він стане в нього на шляху.

Відродиться, повстане з праху,
Помститься він за біль родини.
За те, що дім стоїть без даху.
За ненароджену дитину.

Йому ж хотілось дуже жити.
На світло йти в своїм вікні.
На риболовлю походити...
А він лишився на війні.

У кожній нашій хаті знають
Тих, хто поліг. І всіх шанують.
У нас герої не вмирають!
Вони живуть! Вони воюють!

Олександр Бондаренко

ДІТИ-КВІТИ БЕРЕГИНІ

Найменша донька Людмили Даніела, мила дівча з поглядом янголятка, минулого року стала школяркою. Та на одне з найголовніших свят доньки мати так і не змогла потрапити. І коли першого вересня у дівчинки в школі запитали, а де ж її мама, вона щиро відповіла: «Моя мама на війні!». «Як? Чому?» – посипалися звідусіль запитання. Але дівча не розгубилося: «Розумієте, якщо мама буде на війні – війна до нас не прийде. Вона цього не допустить».

Обличчя без макіяжу, а замість сукні... КАМУФЛЯЖ

Історія Людмили Айсін із села Плоске Носівського району Чернігівської області, жінки, яка наділена сміливістю та силою духу, здається неймовірною. Мати п'ятох дітей, бабуся чотирьох онуків... І саме для того, аби захистити їхнє мирне майбутнє, ця мужня жінка без вагань, вдягнула військову форму, почепила на ремінь кобур з «макаровим»...

До Майдану вона мала звичайне життя: домашні клопоти, щоденне виховання дітей і онуків, робота на столичному квітковому ринку... Пропонуючи покупцям букети, вона з легкістю називала всі сорти троянд. Тепер так само легко

може позмагатися із досвідченим знавцем видів вогнепальної зброї.

– Саме Майдан змусив зробити переоцінку життєвих цінностей. Якби мені, віруючій людині, років п'ять тому сказали, що піду на війну – я би подумала, що хтось зі мною зло жартує, – розповідає пані Людмила. – Я дітям навіть іграшкових пістолетів чи військових машин ніколи не купувала... На Майдан почала їздити сама, інколи брала із собою дітей. Не могли сидіти вдома і дивитися, як знущаються з наших людей. Потім ходила допомагати пораненим, збирала гуманітарну допомогу. Мій чоловік помер п'ять років тому. Отже, коли їхала сама, то молодших дітей доводилося залишати на старших. Зрідка зізнавалася, куди їду, щоб не хвилювалися.

А вже в червні 2014 року Людмила потрапляє на Луганщину як доброволець батальйону «Айдар», до складу якого увійшло багато активістів Самооборони Майдану. Батальйон патрулював там дороги, виводив цивільне населення з окупованих територій, вів розвідку, звільняв населені пункти від бойовиків пліч-о-пліч з підрозділами Збройних Сил України.

– На військову форму та всі

підручні засоби мені скинулися мої подружки, з якими я торгувала на базарі. Поки добиралася, з кожної станції дівчатам писала SMS, сама до кінця не усвідомлюючи, що їду на війну, – каже Людмила. – Серце завмирало від думки, що вже за місяць можу дістати серйозне поранення або взагалі не повернутися живою. Але сидіти вдома і робити вигляд, що нічого не відбувається чи що я неспроможна це змінити, було нестерпно.

Спочатку «Айдар» брав активну участь у визволенні міста Щастя від сепаратистів. Воно перейшло під повний контроль української влади. Під час цього було ліквідовано 58 бойовиків. Потім перед айдарівцями постало завдання деблокувати Луганський аеропорт.

– Коли нас навчали на полігоні стріляти, в мене кілька разів перепитали, чи точно я ніколи не тримала в руках зброї? Я кажу: звичайно, невже б я про таке забула. А вони мені: так ти природжений снайпер.

За словами Людмили, на війні головне бути дисциплінованим і чесним, а всіх нюансів навчатъ більш досвідчені. До того ж на фронті кожен робив ту справу, яка в нього краще виходила, до якої мав хист. Спочатку ця тендітна вольова жінка займалася постачанням всього необхідного для батальйону, а згодом, здається, обрала для себе одну з найважчих у психологічному аспекті місій – пошук та ексгумацію тіл загиблих.

– Ми мали бути єдиним відлагодженим механізмом, де кожен гвинтик виконує свою роботу. Доводилося робити все... Розбита військова техніка, фрагменти амуніції розкидані по полю. Залпи артилерії. Постійні недосипання. Транспорт виходить з ладу, ламаються рефрижератори. Дощ, багнюка і тіла загиблих бійців. Запах смерті... Справді, життя у бойових умовах складне, це постійний стрес,

від якого хочеться відволіктися хоча б на деякий час, – згадує Людмила, і ті спогади даються їй нелегко.

– У грудні 2014-го мій організм почав здаватися – стався інсульт, мене паралізувало. Всі тоді казали, що, займаючись такою роботою, треба приймати антидеприсанти або хоч п'ятдесят грамів міцної горілки перед тим, як іти збирати загиблих солдатів по шматках. А я людина непитуща, гадала, що й так впораюся. Потім вже зрозуміла, що це насамперед потрібно було для мого здоров'я.

Проте навіть інсульт не спинив жінку-бійця. Вже за кілька місяців вона повернулася до своїх побратимів у зону АТО.

Протермінована продукція СТАЛА ЇЖЕЮ

Із початком силової операції на Сході українським військовим обіцяли американські сухпайки. Натомість до бійців, які обороняють нашу державу, доходили лише вітчизняні протерміновані консерви. Пані Людмила каже, що продукції з вичерпаним терміном придатності було багато, але коли хочеться їсти, то навіть дата, яка повертає на кілька років назад – не зупиняє.

– Ми неодноразово їли протерміновані консерви, згущене молоко, тушонку, які нам привозили постачальники тилу і, бачите, залишилися живі, – з ноткою сарказму зауважує жінка. – Цю їжу мали б викинути ще років чотири-п'ять тому, але, як виявилось, вона знадобилася. Я тепер у супермаркетах навіть на дату кінцевого споживання не дивлюся, думаю, тиждень-два протермінування – це взагалі «квіточка».

Жарти жартами, а до тодішнього міністра оборони Валерія Гелетя наша героїня таки донесла, в чому доводиться захищати Батьківщину і якою їжею харчуватися.

– Якось до батальйону завітали поважні чоловіки. Мені сказали ознайомити їх із нашими умовами. Я, не рахуючи їхніх зірочок на погонах, розповіла все на одному подиху. І про консерви протерміновані також. Словом, все, що наболіло. А коли вже всіх зібрали і представили нам гостей – у мене і мову відібрало. Та проте, що донесла правду, анітрохи не шкодую. За кілька днів нам надійшли нові шоломи й бронезилети. Хоч чимось допомогла батальйону.

Якщо мама буде на війні, війна до нас НЕ ПРИЙДЕ

Доля «щедро відміряла» цій мужній жінці немало гірких випробувань не лише на війні, де вона півтора року боронила Україну, а й в особистому житті. Невдалий перший шлюб, який закінчився розлученням, смерть другого чоловіка, боротьба за життя онука...

– У Максима вроджена спинномозкова грижа. Півроку моя донька Марина перебувала з ним у лікарні. Операція за операцією, – зі сльозами на очах згадує жінка, – навіть була зупинка серця. Спочатку рятували життя, потім намагалися зробити все для того, аби хлопчик став на ноги. Я пішла відразу на кілька підробітків. Взяла кредит на триста тисяч гривень – це ще без відсотків. І рятували, як кажуть, усіма можливими і неможливими методами.

Коли Людмила пішла на війну, Марина, як найстарша донька, поклатла всю відповідальність

за велику родину на свої тендітні плечі. Вдома в неї щодня був власний фронт роботи: приготування їжі, прибирання, прасування, догляд за дітьми... Але вона ніколи не скаржилася, бо знала, що мати робить добру справу для всієї України.

Ще зовсім нещодавно обстріли для цієї багатодітної матері були звичайною буденністю, нині вона сержант запасу і волонтер, який займається ексгумацією тіл загиблих українських військових.

8 березня минулого року на свій сорок п'ятий день народження наша героїня була нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня. Та найголовнішою нагородою для жінки є розуміння й підтримка з боку родини. В її сім'ї і найменші знають, що захищати своїх дітей та Вітчизну від ворога – це й жіноча справа.

Сніжана БОЖОК

КОЛИ ЧЕСТЬ

ПОНАД УСЕ

Три роки тому єдиний в Україні Військово-морський ліцей вимушено переїхав із Севастополя в Одесу. Разом зі своїм навчальним закладом з анексованого Криму на материкову Україну перебазувалися дві третини викладачів та 22 ліцеїсти. Але й на новому місці кожен ранок вихованців і офіцерів розпочинається з виконання Гімну та підйому прапорів – Державного і Військово-Морських Сил. Дзвін корабельної ринди сигналізує про початок занять

У пам'яті спливають кадри із захопленого Севастополя: коли зрадники почали підіймати андріївський прапор, курсанти Академії військово-морських сил ім. П.С. Нахімова вийшли на плац і заспівали Гімн України. Ці хлопці, майбутні українські адмірали, були колишніми вихованцями Військово-морського ліцею, який на той час очолював капітан 1 рангу Ігор Колежнюк.

Сьогодні він є заступником начальника управління бойової підготовки Командування Військово-Морських Сил Збройних Сил України.

– Одне з головних завдань, яке ставили перед собою викладачі нашого навчального закладу, – це виховання патріотів України, які служитимуть народу, – згадує капітан 1 рангу Колежнюк. – І події, пов'язані з анексією Криму, довели: ліцей не декларував пафосних гасел, а насправді виховував майбутніх офіцерів-українців. Ліцей розміщувався на території Військово-морської академії, що вже була захоплена росіянами.

– Тяжко було на це дивитися, особливо розуміючи, що нічого не можеш вдіяти. Але, незважаючи на погрози, ми ще тиждень піднімали наші українські прапори. На той час разом з нами у строю стояли курсанти Академії імені Нахімова, які не зрадили присязі.

В один із цих буремних днів Ігор Колежнюк зібрав колектив офіцерів та викладачів і нагадав, власне, чому вони майже п'ять років виховували ліцейстів. Сказав просто: в кого є совість – керуйтеся нею.

– Мене тоді здивувало те, що майже половина офіцерів зрадила, а майже всі цивільні вчителі – корінні кримчани висловили бажання залишатися з ліцеєм, – згадує капітан 1 рангу. Залишили там квартири та вирушили пристосовуватися до непростих умов життя в Одесі. Ось такі реалії...

На думку Ігоря Колежнюка,

зрадивши присязі, більшість офіцерів піддалися впливу кримчанок-дружин. Це такі собі вояки, що трималися «за спідницю». І дуже добре, що ліцей їх позбувся. Ті, хто залишився вірним Україні, без неї свого майбутнього не уявляли. Складне рішення кинути все і їхати невідомо куди, без вагань ухвалили і командир з дружиною.

– Я українець!.. Присягав народу України. Все!.. Можливо, якби був цивільним, напевно, зостався б на деякий час, щоб розібратися з майном. Але жити в окупації – ніколи! – наголошує капітан 1 рангу Колежнюк. – Пригадую випадок: стоїмо в курилці, куримо. Повз іде наш колишній колега, цілий «капітан 2 рангу», задоволений такий, і каже: «О, мы даже трусы получили!» Ось так, за «труси» всі вони і зраджували. Щоправда, за рік одні звільнилися з флоту, інших звільнили чи перевели в далекі регіони Росії, бо зрадників ніхто і ніде не поважає...

Той, хто хоч раз переїздив з місця на місце, знає, що таке переселення. Але російські окупанти майже нічого з майна не дозволили вивезти. Все, що зібрали із собою, вмістилося аж у двох особистих легкових автомобілях.

– Коли постало питання переїзду на материк, ми зібрали своїх вихованців і провели, як годиться, відповідно до морських канонів, прощання з прапором. Після цього під пильними поглядами комендатури окупантів наш старшина сховав прапор за пазуху, і таким чином нам вдалося винести його спочатку з ліцею, а потім таємно перевезти через кордон, який охороняли зрадники з «Беркута» разом з так званою кримською самообороною.

За словами викладачки з хімії та біології Ганни Закликовської, що разом з чоловіком-військовим відразу ж залишила Крим, підконтрольна Росії адміністрація не дозволила взяти навіть навчальні посібники. При цьому на загальних зборах дітей, батьків і працівників ліцею російський адмірал дуже солодким голосом запевняв, що ніхто нікого звідси гнати не буде. А всі охочі можуть написати спочатку заяву на звільнення, а потім на працевлаштування.

– З окупованого Криму вийшли 12 із 15 цивільних викладачів ліцею, – розповідає нинішній начальник Військово-морського ліцею капітан 1 рангу Віктор Шмигановський. На момент анексії він

– Я українець!..
Присягав народу
України. Все!..
Але жити в окупації –
ніколи! – наголошує
капітан 1 рангу
Колежнюк

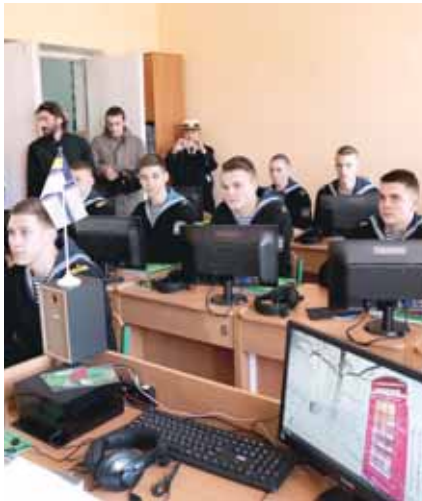
проходив службу поблизу Євпаторії на посаді заступника командира Південної військово-морської бази з виховної роботи. – Сьогодні вже шестеро з них є учасниками бойових дій на Сході України. Більшість ліцеїстів є дітьми учасників бойових дій, вихідцями з родин переселенців, чимало серед них сиріт.

В Одесі викладачам і ліцеїстам довелося починати все з нуля. Нині приблизно 150 вихованців опановують військову науку, розмістившись на двох поверхах будівлі колишнього військового вишу, що на вулиці Фонтанська дорога.

Чимало добрих справ для ліцею роблять волонтери й доброчинці. Так, нещодавно для господарських потреб подарували автомобіль, облаштували лінгафонний кабінет, забезпечили підручниками.

– Повною несподіванкою для нас став подарований директором благодійного фонду «На благо Одеси» Теймуразом Нішніанідзе автомобіль Chevrolet Tracker, – розповідає капітан 1 рангу Шмигановський. Адже транспортний засіб дуже необхідний для вирішення господарських і соціально-побутових проблем, а також надання вчасної медичної допомоги.

Теймураз Нішніанідзе одним із перших відреагував на горе ліцеїста Василя Канюки, який зазнав травми хребта влітку 2016 року. Разом із волонтерами Олександром та Оленою Сивак він одразу почав збирати допомогу. Спочатку кошти на операцію, яку робили

в Києві. Потім – на відновлення в Реабілітаційно-оздоровчому центрі «Модричі». І нині благодійники продовжують опікуватися лікуванням Василя, що триває в санаторії Служби безпеки України «Одеса». І, на сьогодні ліцеїст вже може сидіти в кріслі-каталці. У нього працюють руки. Він може читати книжки і навіть набирати тексти на планшети. Хоча ще пізніше тому лікарі прогнозували йому довічний параліч і нерухомий спосіб життя.

Ліцеїсти також допомагають своєму товаришеві. До нього їздять викладачі, щоб хлопець не відставав від навчальної програми і зміг здати тести ЗНО. Василь вже втягується в навчальний процес і не втрачає надії стати на ноги. А Теймураз Нішніанідзе пообіцяв, що він особисто та фонд «На благо Одеси» допомогатимуть хлопцеві до повного одужання.

Не менш важливою подією у новому житті Військово-морського ліцею стало відкриття лінгафонного кабінету вартістю 15 тисяч доларів, які надали Благодійний фонд «Чорноморський Хрест» та громадська організація «Магелан 500».

– Це не просто комп'ютери і навушники, це окрема програма викладання англійської мови, опанувавши яку, ліцеїсти зможуть здавати тест на знання мови за стандартами НАТО STANAG 6001 і отримати міжнародний сертифікат SMP1 та SMP2, а також у подальшому вступати до вищих військових навчальних закладів країн Альянсу, – наголошує начальник ліцею.

Це перший такий кабінет у військових ліцеях України. Це дає морякам великі переваги у програмах обміну досвідом і розширенні кругозору.

– Ми раді розвивати співпрацю, яка сприяє вихованню майбутніх флотських офіцерів у дусі патріотизму і вірності Батьківщині.

Євгеній СИЛКІН

БРИТАНСЬКИЙ

Загальна площа землі, на якій розміщені військові гарнізони та інфраструктура Українського війська, дорівнює половині території Кіпру. Це той резерв, який може нарешті вирішити житлову проблему. Саме так вважають фахівці Проектного офісу реформ МО України. Але для цього потрібно кардинально змінити саму систему надання житла людям у погонах.

Нововведення ініціював Міністр оборони Степан Полторак у липні 2016 року. Його реалізує Проектний офіс реформ за фінансової підтримки Великої Британії. Упродовж двох наступних років система змінюватиметься за кількома напрямками. Насамперед планується переглянути і вдосконалити механізм проведення тендерів, укладання контрактів та подальшого керівництва ними тощо.

Глен Грант, керівник проекту реформування системи житлового забезпечення військовослужбовців ЗС України, колишній британський військовослужбовець

Нюанси через фінанси

А поки що Україна залишається однією з небагатьох країн, що колись входили до Радянського Союзу, де досі діє неефективна система забезпечення військовослужбовців житлом. Саме система, а не фінансування, на яке всі звикли нарікати, досі не дала змоги понад 45-ти тисячам родин військовиків отримати власний дах над головою.

Інфографіка, підготовлена ми-

нулоріч Проектним офісом реформ Міністерства оборони України, засвідчує, що в період з 2006 по 2015 роки військовослужбовцям було виділено 15,5 тис квартир. Проте житлова черга за цей період зменшилася лише на 3,7 тис. Чому така різниця?

Можна зробити поправку в бік її зростання з огляду на військовослужбовців, які щорічно поповнюють армійські лави. А ще – врахувати тих, хто отримав право на розширення житлової площі

ПОГЛЯД НА УКРАЇНСЬКУ ПРОБЛЕМУ

через зміну складу сім'ї: одруження, розлучення, народження дітей. Візьміть до уваги несумлінних військовиків, які, хоча й у законний спосіб, але отримують від держави по кілька квартир... Погодьтеся, таких навантажень не витримає бюджет навіть дуже заможної країни!

– Не секрет, що нинішня система забезпечення житлом містить низку законодавчих проблем, – пояснює Андрій Загороднюк, керівник Проектного офісу реформ

Міністерства оборони України. Адже питання надання житла військовослужбовцям та членам їхніх сімей досі регулюють ще закони радянської епохи, які не змінювалися з 1983 року. За нашими підрахунками, в середньому щорічно житло отримують лише 5% сімей. Для забезпечення всієї «армії» безквартирних необхідно близько 20 млрд грн. Це занадто обтяжливо для оборонного бюджету. Адже 2017 року, наприклад, на ці потреби передбачено 751 млн грн.

Та це лише верхівка піраміди негараздів. Серйозні проблеми залягають глибше. Найголовніші з них – відсутність довгострокового перспективного планування зведення житла, нерівномірне надходження коштів протягом року, складна і марудна процедура розробки, погодження та затвердження річного плану закупівель, недосконалі договори тощо.

Знаючи проблему хронічного недофінансування Міністерства оборони, яке призводить до затримок із розрахунками, будівельні організації намагаються зменшити власні ризики, а саме – зростання цін на матеріали, роботи тощо. Тому в договорі завбачливо прописують можливу зміну ціни. Один з таких прикладів – будівництво 140-квартирного будинку в Кропивницькому. За час виконання робіт його вартість зросла з 27,4 до 31,6 млн грн – на 15 відсотків.

Через затримку асигнувань початок будівництва відтермінується, з'являються довгобуду. Як наслідок – дебіторська заборгованість, судова тяганина... А якщо лівову частку фінансового ресурсу військово отримувати наприкінці року, будівельники, звісно, не встигають його освоїти, тож гроші знову повертаються в бюджет.

– Насправді кошти для житла військовим є, – говорить Глен Грант, керівник проекту реформування системи житлового забезпечення військовослужбовців ЗС України, британський експерт, консультант, професор Ризької бізнес-школи та колишній британський військовослужбовець. – Скільки – то вже інша річ, адже насправді проблема полягає насамперед у невмінні ними розпоряджатися. Якщо гроші надходять наприкінці фінансового року – це повний абсурд і проблема взаємостосунків міністерств оборони, фінансів і уряду загалом.

За його словами, аби ефективно будувати житло, необхідна

стабільність у системі планування фінансів принаймні протягом 1-2 років. В умовах нестачі грошей апріорі має діяти довгострокове планування. А заплановані кошти повинні надходити ритмічно незалежно від фінансового року. Неосвоєні – переходити в наступний. Лише за таких умов можна бути впевненим, що їх не розпоросять і не витратять неефективно.

Не менш проблемною є договірна складова. Моніторинг угод засвідчив, що відповідальність виконавця за їхніми умовами зводиться до мінімуму. Точніше, її взагалі немає. Тому деякі будівельні компанії передають замовнику житло, не готове до використання.

У таких випадках захищати свої права Міноборони може лише в судах. Справи розглядаються по кілька років та й закінчуються не завжди успішно. Як результат – понад півтори сотні об'єктів незавершеного будівництва та низка судових позовів до підрядників.

Заради об'єктивності слід згадати й корупцію. Сприятливим ґрунтом для її появи знову ж таки є недосконале законодавство і договори. Зазвичай вони містять стандартні положення. А за відсутності конкретики, як відомо, відкривається широке поле для різного тлумачення. Звідси – пряма залежність того чи іншого рішення від чиновника.

Допомога від британців

Минулоріч одним із перших кроків на шляху до вирішення проблеми стало проведення тендерів за системою Prozorro. Надалі планується започаткувати практику проектного менеджменту на будівництві, яка убезпечить від проблем із несумлінними підрядниками.

– Запобігти багатьом ризикам насамперед допоможе індивідуальна відповідальність за ту чи іншу діяльність або, навпаки, – бездіяльність, – пояснює Глен Грант. – На жаль, в Україні часто-

Чому черга рухається так повільно?

- Застаріла система розподілу житла, яка зберіглася ще з радянських часів
- неефективне використання коштів
- Корупція

густо переважає друге. А покарання або не настає, або має суто декларативний характер. Дуже важко, наприклад, відслідкувати потік грошей, коли за це відповідають кілька виконавців. Тому в сучасному будівельному бізнесі зведення новобудов контролюють менеджери проектів. Це – так званий «Project Management» (англ. «управління проектами»).

На жаль, у структурах Головного квартирно-експлуатаційного управління Збройних Сил України таких посад немає. Проте система довела свою ефективність і широко застосовується в усьому світі. Як її адаптувати до українських реалій? Команди менеджерів з управління проектами, яких найматиме на роботу за контрактом Міністерство оборони України,

контролюватимуть будівництво та виконання умов договору. За їхню діяльність відповідатиме ГоловкаЕУ. Цьогоріч нововведення пройде апробацію в пілотному проекті з будівництва житла для військовослужбовців Військово-Морських Сил. Прикметно, що підготовча робота до нього тривала 6 місяців. При тому, що раніше цей процес міг затягнутися на кілька років.

– Проектний офіс реформ започаткував будівництво житла для тих сімей військовослужбовців Військово-Морських Сил, які внаслідок окупації Криму переїхали на материкову частину України, у гарнізони, де немає належних житлових приміщень, – пояснює Андрій Загороднюк. – Разом із волонтерами ми проаналізували їхні потреби в житлі в Одесі та

Миколаєві, відвідали місця й розробили альтернативні рішення щодо відбудови запропонованих будівель. Уже запланували зведення трьох будинків на 216 квартир для військових моряків. Проте йдеться не лише про будівництво в Одесі та Миколаєві, а, можливо, про закупівлю квартир в інших місцях, спрямування частини коштів на оренду квартир.

Для будівництва житла військовим морякам вперше планується найняти проектних менеджерів. Їхнє завдання – впевнитися у тому, що тендер проведено із дотриманням усіх правових процедур, правильно укладені договори з підрядниками, а також у їхній добросовісності та спроможності якісно виконати замовлення.

– Неабияким досягненням у цьому проекті є хоча б те, що нам вдалося змінити замовника, – продовжує Глен Грант. – Раніше ним виступало ГоловКЕУ, а тепер – безпосередньо командування Військово-Морських Сил. Саме на прикладі цього виду ЗС України

ми прагнемо продемонструвати, як повинен виборювати житло для своїх підлеглих кожен командир. До того ж ми прагнемо запровадити практику, аби до процесу розподілу житла залучали найголовнішу категорію зацікавлених осіб – самих військовослужбовців. Це логічно, адже для кого його будують?

На його думку, проектні менеджери повинні працювати у більшості сфер життєдіяльності

Збройних Сил України. Тоді й результат не забариться. ЗС України потрібні фахівці, які розуміються на відведенні землі, проектуванні, будівництві, облаштуванні інфраструктури, оренді тощо.

Квадратні метри нашої надії

Доки українські військові моряки чекають результатів пілотного проекту, решта безквартирних військовослужбовців, зокрема й запасники, їм можуть поки що лише позаздрити. Але представники Проектного офісу реформ ведуть свою роботу за багатьма напрямками, беручи до уваги всі можливі варіанти зменшення квартирної черги. При чому не в окремому гарнізоні, а у Збройних Силах загалом. Зокрема розглядають можливість виплати грошової компенсації за неотримане житло.

Така практика успішно впроваджується в багатьох арміях світу. Зазвичай сума пропорційно залежить від кількості висулужених років. В Україні механізм дещо інший (сума залежить від місця проживання і кількості членів сім'ї). Він почав діяти два роки тому, але за цей час кошти отримали лише близько чотирьох сотень родин, тобто менше одного відсотка загальної кількості безквартирних. Утім можливість отримання

Проектний офіс реформ Міністерства оборони України та керівник Андрій ЗАГОРОДНЮК

компенсації самі військовослужбовці сприймають схвально, адже це дозволить розпоряджатися коштами на власний розсуд.

– Якщо грошові винагороди військовослужбовцям за неотримане житло зробити незалежними від розміру сім'ї, місця служби і закумулювати їх на депозитному рахунку військовослужбовця в банку, це дозволить йому після звільнення отримати достатню суму для придбання квартири, – говорить Глен Грант. – Або взяти іпотеку ще під час служби і отримати власне житло раніше. Це виключить численну

чергу, збір документів, корупцію тощо.

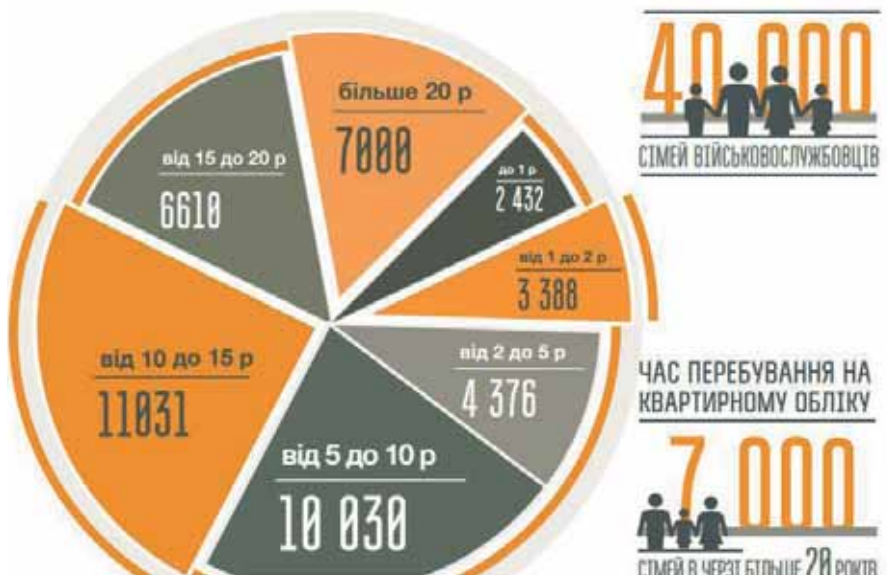
Загалом до монетарних відносин нині тяжіють у більшості розвинених країн. Але у Проектному

офісі реформ вважають, що в Україні вони не повинні стати самоціллю. Принаймні поки що. Адже існує чимало інших шляхів якнайшвидшого вирішення житлової проблеми: через фінансування, залучення інвестора тощо. Все залежить від вартості будівництва в тому чи іншому регіоні.

Аби визначити, який саме варіант буде найбільш вигідним для Міністерства оборони, насамперед потрібно провести бізнес-аналіз стану справ, а вже потім планувати будівництво, оренду тощо. До речі, оренда землі в арміях світу – чималий плюс до щорічного бюджету. В наших умовах це може не лише принести прибутку, а й стати одним із шляхів упорядкування територій та вирішення житлового питання.

– Для того, аби отримати користь від наявного в Міністерстві оборони земельного ресурсу, в Україні має залишитися менша кількість гарнізонів, аніж зараз,

В КВАРТИРНІЙ ЧЕРЗІ МІНОБОРОНИ

– резюмує Глен Грант. – Проте, вони мають стати значно чисельнішими, ефективнішими, відповідати високим стандартам життя і служби. Нещодавно я перебував у форті Карсон у Сполучених Штатах Америки. У цьому гарнізоні проживають 26 тисяч осіб. Але логіка великих гарнізонів не у великих фортецях, з яких легко оборонятися, а в створенні гідних умов для життя військовослужбовців. Там є все, починаючи від магазинів, гімназій, спортивних майданчиків, стадіонів і закінчуючи центрами розваг для цивільного населення. Існує також розвинена тренувальна база для військовослужбовців. Цей гарнізон не найбільший в Америці, він звичайний, схожий на багато інших.

У Великій Британії військові гарнізони зазвичай налічують 6-7 тисяч осіб. Їх у цій країні 89.

А ось в Австралії на весь материк лише 8 гарнізонів. Така

організація дуже ефективна. Адже вся інфраструктура для служби, бойової підготовки, а також проживання військовослужбовців та їхніх сімей зосереджена в одному місці. Це дозволяє ефективніше управляти наявною інфраструктурою і використовувати кошти для забезпечення життєдіяльності. Міністерство оборони Австралії здає свої землі в оренду різноманітним компаніям та організаціям. Із цих коштів складається весь річний бюджет тамтешнього військового відомства. Гроші навіть ще й залишаються.

В Україні таких окремих гарнізонів небагато. Переважна кількість військових частин розташовані або в межах населених пунктів, або поза ними. Для побудови професійної армії з відповідним соціальним захистом військовослужбовців нам очевидно також необхідно запровадити систему військових гарнізонів. Для їхньої перебудови

за зразком армій провідних країн світу будуть потрібні саме такі проектні менеджери. Вони управлятимуть землею, фондами, робитимуть відповідні фінансові розрахунки для утримання усієї інфраструктури військових гарнізонів у належному стані.

Якщо військові землі в нашій державі дорівнюють половині території Кіпру, 6-ти площам Києва, двом Люксембургам, або семи Сінгапурам, то навіть складно уявити, які прибутки міг би отримати державний бюджет за розумного їхнього використання. Всі ці перспективи знову ж таки повертають нас до тієї думки, що всіма фінансово-економічними справами у війську мають займатися люди, які мають бізнесове мислення і добре знаються на веденні таких справ.

Сергій БАСАРАБ
Інфографіка надана Проектним офісом реформ МО України

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЖИТЛОВИХ ПРОГРАМ РІЗНИХ КРАЇН СВІТУ

	США	ВЕЛИКОБРИТАНІЯ	РФ	ТУРЕЧЧИНА	ПОЛЬЩА	УКРАЇНА
Службове житло	☑	☑	☑ є черга	☑	☑	☑ є черга
Компенсація за службове житло (\$ на місяць), середня по країні	800 – 1000	510 – 538	85 – 490	н/д	н/д	77 – 111
Постійне житло	⊖ житло не видається	⊖ житло не видається	⊖ черга зупинена, житло не видається	⊖ житло не видається	⊖ житло не видається	Ⓜ є черга (житло після 20 років служби)
Програма кредитування (можливо отримати в будь-який час)	військовослужбовець сплачує звичайний відсоток позички, але позбавляється від сплати державного мита та інших обов'язкових держплатежів	відсутня	військова іпотека (після 3-х років служби, держава повністю погашає кредит поки солдат служить)	безвідсоткові позички з погашенням частини кредиту за рахунок військового бюджету — від 40% (в залежності від терміну служби)	н/д	відсутня
Вихідна допомога (\$), після 40 років служби від рядового до генерала	13 390 – 161 857	до 170 000 (за умови скорочення пенсії на 50%)	2 535 – 6 859	18 місячних окладів	н/д	5 363 – 14 258

Сьогодні Українське військо протистоїть російсько-терористичній орді та є чи не єдиним надійним гарантом нашої незалежності й територіальної цілісності. Значний внесок у цю справу роблять і народні депутати, зокрема, члени оборонного комітету. На законодавчому рівні вони забезпечують життєдіяльність Збройних Сил, інших силових відомств. Про це наша розмова з першим заступником голови Комітету з питань національної безпеки і оборони Верховної Ради України Андрієм Тетеруком

**«З НАШИМИ
СОЛДАТАМИ
МИ НЕПЕРЕМОЖНІ»**

– Ми тісно співпрацюємо з Президентом України – Верховним Головнокомандувачем ЗС України, урядом, Радою національної безпеки, керівниками Міноборони, МВС, СБУ, уважно прислухаючись до їхніх пропозицій щодо поліпшення діяльності цих структур, – говорить Андрій Анастолійович.

– А чи завжди їх «чуєте», коли йдеться про формування бюджетів цих відомств? Наприклад, Міноборони...

– Хочу запевнити читачів вашого видання, що ми завжди з розумінням ставимось до бюджетних запитів військового відомства.

– 2017 року Міністерству оборони передбачено понад 64 мільярди гривень – рекордну за останні 25 років суму. Але ж і чисельність армії значно виросла, і витрати на утримання особового складу зросли. Зважаючи на цю обставину, що залишається, скажімо, на розвиток озброєнь і військової техніки, розв'язання інших проблем, які безпосередньо впливають на зміцнення нашої оборони?

– Чинним законодавством передбачено, що на сектор безпеки і оборони Українська держава повинна виділяти не менше 5% свого ВВП, чого не було за всю історію нашої незалежності. Та російська агресія змусила вище керівництво країни переглянути ставлення до її безпеки і оборони. Це – по-перше.

А по-друге, потрібно рахуватись і з можливостями того ж оборонно-промислового комплексу раціонально витратити виділені суми. Якщо, наприклад, його потужності дозволяють виробляти, умовно кажучи, тисячу одиниць техніки, то скільки грошей не дай, її у військах не побільшає...

– І все ж, на думку багатьох військових експертів, озвученої вами суми замало: в системі оборони стільки «дірок», що для їхнього «латання» потрібні мільярди й мільярди...

– Згоден. Але ми змушені рахуватись з реаліями сьогодення, зокрема, станом нашої економіки. Наприклад, можна передбачити у відповідному законі для армії не 64, а всі 80-90 мільярдів гривень.

ВИЗИТІВКА СПІВРОЗМОВНИКА:

Народився 15 травня 1973 року в місті Вінниці. 1994-го закінчив Московське вище загальновійськове командне училище. Після цього 5 років служив у російській армії.

1999-го переїхав до України і прийняв українське громадянство. В українській армії пройшов шлях від командира взводу вогневої підтримки до командира роти спеціального призначення. Був старшим помічником начальника штабу, заступником начальника штабу.

У жовтні 2003 року проходив стажування в поліцейській академії імені Хосні Мубарака (Єгипет). У 2004-2005 та 2006-2007 роках перебував у складі миротворчих місій сил ООН у Косові. Після цього звільнився і очолив відділ безпеки одного з торговельних центрів Києва.

2011-го закінчив Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету. Після здобуття другої вищої освіти заснував власну компанію ТОВ «ВП Спецтехніка» з виготовлення паливозаправників.

23 травня 2014 року обійняв посаду командира батальйону патрульної служби міліції особливого призначення «Миротворець» ГУ МВС у Київській області. До складу батальйону увійшли професійні військові – ветерани миротворчих місій зі значним досвідом участі в закордонних миротворчих операціях. 11 липня 2014 року батальйон відбув до зони проведення АТО.

В Ілвайську батальйон «Миротворець» п'ять днів утримував один із ключових пунктів – вагонне депо.

У серпні 2014 року Андрій Тетерук увійшов до складу Військової ради політичної партії «Народний фронт». На позачергових виборах до Верховної Ради України обраний народним депутатом 8-го скликання від «Народного фронту»

Але ж де взяти ці гроші? Адже вони потрібні на розв'язання багатьох інших проблем, що існують у державі.

– Якщо говорити про оборонне відомство, то поточного року 34,7 мільярда гривень передбачено на грошове забезпечення військовослужбовців, 11,7 мільярда – на розвиток ОВТ, 4,7 мільярда – на тилове забезпечення, підготовку військ. Зокрема проведення військових навчань, обійдеться нашим платникам податків майже у три мільярди гривень. Якщо порівнювати з минулим роком, то 2017-го ресурс МО України збільшено на 8,5 мільярда гривень.

– Якої Ви думки про ті зразки озброєнь і техніки, які сьогодні отримують наші бійці?

– Останнім часом вітчизняні конструктори розробили багато сучасної зброї. Деякі зразки ще проходять випробування, а деякі вже запущені в серійне виробництво і навіть надійшли до наших частин і підрозділів. Зі спілкування із солдатами і офіцерами – учасниками антитерористичної операції, які «випробовують» їх у реальних бойових умовах, знаю, що вони зарекомендували себе як надійні. Принаймні більшість. Ну а ті, до яких ставлення неоднозначне, виробники «доводять до кондиції»: військо не отримує абищо. Лише протягом 2016 року силами ремонтно-відновних підрозділів ЗС України та підприємств ОПК було повернуто у стрій близько 15 тисяч одиниць техніки.

Також наші захисники отримали близько 100000 одиниць боеприпасів і понад 1300 одиниць нових і модернізованих зразків озброєння і військової техніки.

– Після відвідування районів антитерористичної операції і зустрічей з нашими солдатами що можете сказати про їхній морально-психологічний стан?

– Я вражений їхнім ставленням до виконання до своєї – вибачте за пишномовні слова, але в цьому випадку без них не обійтися – місії. Перебуваючи тривалий час під постійними обстрілами, вони не скиглять, не просять їх якомога швидше забрати звідти. Навпаки, хлопці – принаймні у абсолютній своїй більшості – горять бажанням перемогти ворога. Впевнений: з такими солдатами ми непереможні!

– Пане Андрій, як ви вважаєте, держава достатньо мотивує своїх захисників, які сьогодні захищають її на східних рубежах?

– Якщо ви натякаєте на певні проблеми із тиловим та іншим забезпеченням, то відповім – вони в нас є. Цього ніхто й не приховує. Та і як їх могло не бути, коли протягом понад 20 років армія перебувала в ролі такої собі падчірки, фінансуючись за залишковим принципом? Але якщо порівнювати стан нашого війська навесні

2014-го і тепер, то це, як кажуть в Одесі, дві великі різниці: за останні три роки Українська держава зробила для своїх оборонців більше, ніж за кілька попередніх десятиліть. Адже війську поставлено десятки тисяч одиниць бойової техніки і озброєння, серед яких є чимало абсолютно нових. Сьогодні грошове забезпечення військовика становить як мінімум 7 тисяч гривень. Це якщо він проходить службу поза зоною АТО. Якщо ще й на передньому краї, то понад 13 тисяч. Я кажу про солдата-контрактника першого року служби, а не того, в якого вислуга обчислюється 10-15 роками чи, скажімо, офіцера.

– А що скажете про забезпечення військовослужбовців житлом? Адже сьогодні десятки тисяч із них не мають власного даху над головою, зокрема й ті, хто воює на Донбасі...

– Це одна з найбільш проблем людей у погонах. Зважаючи на це, члени нашого Комітету тримають її на контролі. Зокрема періодично заслуховуємо представників силових відомств щодо її вирішення, при формуванні державних бюджетів беремо до уваги їхні пропозиції щодо розв'язання цього питання.

– Чи вирішать проблему 700 мільйонів гривень, виділених цього року на будівництво квартир для військовиків ЗС України?

– Ми – країна, яка воює. І ворог у нас не лише підступний, але й сильний. Саме через це держава асигнує кошти передусім на вирі-

шення тих проблем, які безпосередньо стосуються відбиття агресії. Так роблять у всьому світі...

Переконаний, що наші захисники матимуть гідні умови життя, достойні їхнього внеску в захист України. Це стосується насамперед тих військовослужбовців, які сьогодні в окопах стримують агресію північного сусіда.

– Не так давно законодавство передбачало, що максимальний розмір пенсії військовослужбовця ЗС України в залежності від вислуги міг становити 90 відсотків його грошового забезпечення. Але сьогодні діє обмеження в 70 відсотків. І це в той час, коли в Україні особливо важливий період.

– Максимальний розмір пенсії визначено Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», до якого наш парламент вніс зміни 2014 року...

Пропозиції про повернення пенсійного забезпечення цієї категорії громадян до 90 відсотків, як і було раніше, чую не вперше. Особисто двома руками за таке рі-

шення. Але через стан нашої економіки, події на Сході країни цих коштів просто немає.

– А як бути тим військовим пенсіонерам, які звільнилися зі Збройних Сил України років 8-10 тому? Розмір їхніх пенсій «не дотягує» і до 3 тисяч...

– Переконаний, кожен повинен отримувати пенсію згідно з тими заслугами, які має перед державою і суспільством. Коли мені кажуть: колишніх офіцерів не буває, відповідаю – бувають. При цьому згадую літо 2014-го, коли Україна опинилася в дуже небезпечному становищі. Так ось, справжніх офіцерів, тих, хто пішов її захищати, виявилось замало. Мені особисто соромно за тих військових пенсіонерів, які не зробили цього. Як на мене, то виправданням могли служити лише якісь дуже поважні причини: похилий вік, поганий стан здоров'я, догляд за важко хворими батьками чи дитиною. Ті пенсіонери, які призвалися, звісно, отримують перерахування пенсій в бік збільшення пропорційно з нинішніми зарплатами військовослужбовців.

А загалом питання діяльності Пенсійного фонду і нарахування пенсій перебуває на особистому контролі Прем'єр-міністра України Володимира Гройсмана. Він сказав, що 2017 рік має стати роком наведення порядку з пенсійним забезпеченням громадян України.

– Хотілось би почути вашу думку про боєздатність нашої армії не як високопосадовця, а як пересічної людини, українця...

– Відповім відверто: проблем у ЗС ще багато. Але сьогоднішня армія і армія зразка 2013 року – зовсім різні. За оснащенням, за вишколом, за мотивацією та іншими чинниками. Знаєте, коли мені кажуть, що наше військо все одно слабе, я ставлю таким «експертам» єдине запитання: якщо воно таке слабе, то як воно спромоглося зупинити до зубів озброєних найманців? І це при тому, що їх підтримують підрозділи регулярної російської армії!

– Дякую, пане Андрій, за розмову.

Інтерв'ю провів
Сергій ЗЯТЬЄВ

Найкращі у світі симулятори для тренування пілотів вертольотів сімейства «Мі» створюють в Україні – Кременчуцьке науково-виробниче об'єднання «Авіа» займається цим напрямом роботи понад двадцять років

ЩО ДОРОГО ДЛЯ «КОНКОРДА», ДОРОГО І ДЛЯ НАС. АЛЕ Є НЮАНС

Їхніми тренажерами сьогодні укомплектована одна з авіаційних баз у США. Серед покупців також Канада, Велика Британія, Індія, Єгипет, Судан. З 2010 року клієнтом українського виробника тренажерів є корпорація Concord XXI. На її замовлення в НВО створили навчально-тренувальний центр для екіпажів, які експлуатують вертольоти типу Мі-8МТВ (Мі-17В) і Мі-171. Іноземці тоді високо оцінили можливості українських розробок. А сьогодні вони активно цікавляться продукцією нового покоління. В «Конкорді» кажуть, що ціна на тренажери дуже висока. Наприклад, симулятор Мі-8МТВ коштує близько 5 млн доларів США. Віртуальні машини інших моделей ще дорожчі, адже більш технологічні. Але в цьому випадку, зазначають наші виробники, ціна є цілком виправданою.

У Кременчуці на тренажерах тренувального центру навчалися цивільні та військові пілоти понад двадцяти найбільших авіаційних держав. Тут проходили підготовку навіть президентські вертолітники декількох республік. Навчалися в центрі на тренажерному комплексі Мі-8МТВ й кілька екіпажів наших військових пілотів.

У практиці країн НАТО використання аналогічних тренажерів є значущою складовою всіх програм підготовки пілотів.

Нині українські військові гвинтокрили щодня піднімаються в повітря в районі проведення АТО на території Донецької та Луганської областей. Наші пілоти транспортують поранених, виконують інші завдання. Крім того, на рахунок вертолітних підрозділів багаторічна участь у миротворчих місіях на Африканському континенті. Після

такого досвіду наших вертолітників навряд чи можна чимось здивувати.

Проте навіть досвідченим майстрам потрібні авіасимулятори. А молодим вертолітникам вони просто необхідні.

Саме такого висновку дійшов начальник армійської авіації командування Сухопутних військ України полковник Володимир Пастухов. Він особисто виконав пробний «політ» на віртуальному Мі-8МТВ і переконався, що цей інноваційний тренажер максимально наближає пілота до реальних умов експлуатації.

– Все – як у справжній повітряній машині. Програмне забезпечення дозволяє змінювати погодні умови, працювати в режимі дня і ночі, використовувати різні ландшафти, зокрема і складну гірську місцевість. Окрім того, інструктор

під час польоту може вносити будь-які ввідні стосовно технічного стану літака. Наприклад, про «загорання одного із двигунів», «відмову гідросистеми» або інші збої. Тобто такі елементи, які в повітрі відпрацьовувати неможливо.

Також інженери передбачили й ситуації, коли вертоліт стає мішенню противника і по ньому ведеться вогонь як з повітря, так і з землі. Саме після атак із землі наша армійська авіація втратила декілька екіпажів на початку АТО, – зазначив полковник Володимир Пастухов.

Сьогодні до цього можна підготуватися заздалегідь. Завдяки тренуванням і комп'ютерній модуляції пілотам стає легше орієнтуватися під час реального обстрілу.

За словами полковника Володимира Пастухова, кращого місця для підготовки вертолітників в Україні сьогодні немає. Навчальні класи центру оснащені всіма необхідними моделями та стендами. Тут можуть проходити підготовку не тільки пілоти, але й бортові техніки. Добре було б, якби в кожній бригаді армійської авіації були такі умови для підвищення рівня технічної підготовки.

Ось тільки ціна тренажера куцається. Виробник сьогодні не може знизити його вартість через дорогі складові. Але в НВО готові піти на компроміс і надати свою тренувальну базу нашим армійським вертолітникам. Важливо, що для них навчання коштуватиме вп'ятеро дешевше, ніж для іноземних колег.

Технічний та комерційний директор НВО «Авіа» Юрій Моцар розповів, що тренажери НВО «Авіа» Міноборони України закупило для Харківського національного університету Повітряних Сил імені Івана Кожедуба більше п'яти років тому. Хоча спеціалісти об'єднання і проводили їхню модернізацію, але це вже пройдений етап.

– Порівняйте, який у вас був мобільний телефон п'ять років тому і який нині. Якщо його не модернізувати, він не стане сучасним просунутим гаджетом. Так само еволюція технологій змінила і підходи до створення авіасимуляторів, – резюмує Юрій Моцар. – Тренажери, які сьогодні є в центрі підготовки, – продукція нової генерації.

Спеціально для Міноборони України в НВО «Авіа» розробили

20 програм підготовки льотного складу: від навчання курсантів до вдосконалення майстерності пілотів із великим досвідом. Ці програми в залежності від рівня льотчика можуть тривати від тижня до декількох місяців та органічно поєднуються із практичними заняттями на тренажерах. Завдяки цьому скорочується час переходу до ефективної льотної практики, а головне – заощаджуються значні кошти, які витрачаються на паливе та моторесурс повітряних машин. Для прикладу, за годину польоту Мі-8МТВ витрачає більше ніж півтонни авіаційного гасу.

До речі, НВО «Авіа» на замовлення Міноборони України розробило тренажер Мі-24, який є основним бойовим вертольотом української армійської авіації. Він готовий на дев'яносто відсотків. За місяць інженери обіцяють ввести в роботу всі його агрегати. Крім польотів у простих, складних і аварійних ситуаціях, на ньому також можна відпрацьовувати політ в окулярах нічного бачення, застосовувати всі системи озброєння і моделювати політ вертольотів у бойовій групі.

Ігор ПАРУБСЬКИЙ

VIK-TAILOR

ІНОВАЦІЙНЕ УКРАЇНСЬКЕ ЕКІПІРУВАННЯ

**НАЙКРАШІ ЦІНИ
ГАРАНТУЄМО**

Великий асортимент товару, прями поставки із Європи під замовлення!
Висока якість, ціни від виробника, пошив індивідуальних, оптових
замовлень товару.

Для військовослужбовців та учасників АТО персональні знижки до **20%**

- Рюкзак
- Рукавиці
- Камуфляж
- Військовий одяг
- Одяг для охоти та риболовлі
- Головні убори
- Тактичне спорядження
- Намети
- Кросівки
- Черевики
- Берці

Чекаємо на вас в Києві:
ст. метро Лук'янівська
вул. Мельникова, 32
(біля Інституту КІМО)

+38 (073) 121 24 16

+38 (068) 965-69-61

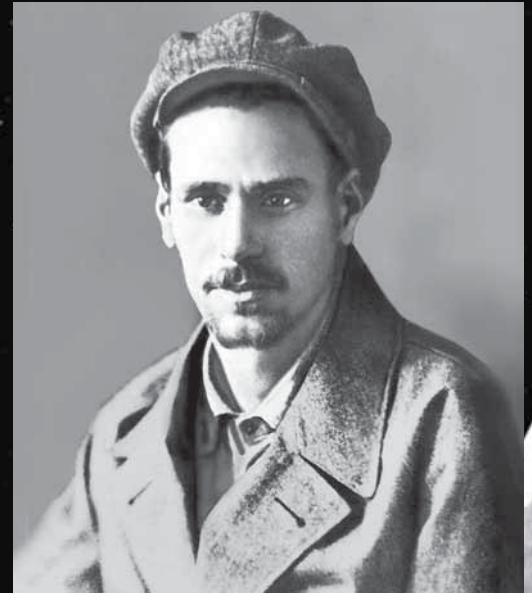
vk.com/viktaylor

viktaylor1@gmail.com

Ми працюємо: понеділок-п'ятниця 9.00-20.00, субота 10.00-17.00

УКРАЇНЕЦЬ ПРОКЛАВ ШЛЯХ ДО МІСЯЦЯ

Новина про те, що американський астронавт Ніл Армстронг висадився на поверхні Місяця, вчинила в Москві неабиякий переполох: Кремль вважав, що першою там побуває радянська людина...

А коли один з авторів проекту «Аполлон» зізнався, що свій політ вони здійснювали «равликовою трасою», запозиченою з невеличкої книжечки механіка елеватора Юрія Кондратюка, переполох переріс у скандал: Радянський Союз у глибокій таємниці готував свій місячний проект, у якому головна роль відводилася ще одному геніальному українцеві – Сергію Корольову. Звісно, що КДБ одразу розпочав розслідування: хто і як допоміг клятим американцям нас випередити? Сліди привели до Полтави, де кадебістські нишпорки знайшли старого вчителя Володимира Оголівця. – Та це ж наш гімназист – Сашко Шаргей! – вигукнув той, коли йому показали фото «елеваторника».

«Ходив у одному зоботі й одному черевуку...»

Сашко Шаргей народився 1897 року в Полтаві. Ще у материнському лоні потрапив до Лук'янівської в'язниці: вагітну жінку запроторили туди за участь в антиурядовій демонстрації. Звідти вона вийшла з важким психічним захворюванням і незабаром пішла з життя. 1910-го, коли хлопчині виповнилося 13 років, він втратив і батька. Тож його виховували дідусь та бабуся – Яким Микитович і Катерина Кирилівна. Після закінчення зі срібною медаллю гімназії вступив до Петроградського політехнічного інституту.

В роки Першої світової війни студента Шаргея мобілізували до війська. Під час його перебування на фронті в Російській імперії стався жовтневий заколот, владу захопили більшовики. Дізнавшись про це, Олександр... втікає з армії та їде до Києва! Але незабаром його знову мобілізують. Цього разу стає вояком Добровольчої армії ге-

нерала Денікіна. Та він не бажає брати участь у братовбивчій війні і за першої ж нагоди дезертирує. Діставшись містечка Сміла, що на Черкащині, оселяється там.

Життя було важким. Тому в пошуках кращої долі часто переїжджав з місця на місце і брався за будь-яку роботу: працював вантажником і мастильником на залізниці, механіком на млині та олійні, кочегарив на цукровому заводі та елеваторі. Місцева жителька Варвара Шпак пізніше згадуватиме його так:

«Він дуже бідний був. Ходив у одному зоботі й одному черевуку...».

Олександр розумів: будь-якої миті його як колишнього білогвардійця можуть арештувати. Розуміла це і Олена Киреєва – далека родичка, киянка, яка дуже прихильно до нього ставилася. 1921 року помер її знайомий студент Юрій Кондратюк, який мав із Сашком схожість та був молодший за нього лише на три роки. Метрику померлого

передали Олександрю. Тож на військовий облік він ставав вже як Юрій Васильович Кондратюк, 1900 року народження, син викладача гімназії з Волині, батьки якого загинули у вирі громадянської війни...

Співробітники КДБ – після польоту американців на Місяць – розшукали Олену Киреєву. Жінка, смертельно хвора на рак, не відкрила їм усієї правди, поділившись нею лише зі своєю донькою. Та довго мовчала, але незадовго до смерті, 1977 року, все ж дала письмові свідчення працівникам ЦК КПУ:

«Я вважаю, що причиною зміни прізвища О. Г. Шаргеєм було бажання уникнути серйозних наслідків, пов'язаних з його службою в білій армії».

Думки про Всесвіт Олександра захопили ще під час навчання в гімназії. Тому завів зошит, куди записував свої перші розрахунки й думки, що стосувалися польотів у космічні простори. Наприклад, у своїй першій книжці «Для тих, хто буде читати, щоб будувати», написав:

«Насамперед, щоб питання цієї праці само по собі не лякало вас і не відвертало від думки про можливість здійснення, увесь час твердо пам'ятайте, що з теоретичного боку політ на ракеті у світовий простір нічого неймовірного собою не являє».

У цій праці він вивів основне рівняння руху ракети, навів схему та опис чотиріступінчастої ракети, камери згоряння ракетного двигуна, параболоїдного сопла й багато іншого. А також запропонував використовувати опір атмосфери для гальмування ракети під час її спуску, а для посадки на неї людини й повернення на корабель застосувати компактний злітно-посадковий модуль, що й реалізувало американське агентство NASA у програмі «Apollo».

Він також пропонував використовувати гравітаційне поле небесних тіл для додаткового розгону або гальмування космічного апарата для польотів у Сонячній системі, розглянути можливість використання сонячної енергії для живлення бортових систем космічних апаратів і розміщення на навколоземній орбіті великих дзеркал для освітлення поверхні Землі.

Як такі ідеї могли народитись у голові юнака майже 100 років тому? Адже старий примірник журналу «Вісник повітроплавання» зі статтею Костянтина Ціолковського про польоти в космос потрапив до його рук значно пізніше!.. Згодом Олександр підготував до друку ще одну книгу – «Завоювання міжпланетних просторів», надрукувавши її власним коштом. В ній було лише 73 сторінки, але автор зажив світову славу. Адже в ній він запропонував послідовність перших етапів освоєння космічного простору і розвинув деякі ідеї, сформульовані в першій книзі.

Кондратюк писав також про можливість спуску корабля на крилах і розробив схему «космічного човника», передбачаючи, що під

час першого польоту на Місяць у складі екіпажу космічного корабля буде троє людей, двоє з яких за допомогою спеціального модуля дістануться місячній поверхні, а третій залишиться в кораблі на навколомісячній орбіті. Цю ідею і втілили в життя майже через 40 років американці.

На волосину від загибелі

Тривалий час Кондратюк працював на півдні України, Кубані, Північному Кавказі. Згодом, 1923 року, отримав запрошення до Новосибірська для роботи в «Хлібопродукті» – організації, до якої

входило чимало елеваторів. Там він побудував свій знаменитий елеватор «Мастодонт» – величезне зерносховище на 13 тисяч тонн, яке сучасники називали технічним дивом. Як у нас будували дерев'яні церкви – без жодного цвяха! Таке новаторство у промисловому будівництві обернулося для нього двома томами кримінальної справи. Обвинувачення було стандарт-

Україна ніколи не мала космодромів і не відправляла в політ космічних кораблів. Але наша держава – космічна: вона виробляє найкращі у світі ракети-носії, які виводять на орбіту штучні супутники, а її сини золотими літерами вписали свої імена в історію підкорення космосу. Один із них – Юрій Кондратюк

ним для тих часів – шкідництво. Стаття 58-7. Його щодні допитували, піддаючи жорстоким тортурам і намагаючись отримати не лише зізнання у власному «шкідництві на користь імперіалістів», а й обмовити керівників «Хлібопродукту». Проте Юрій мужньо тримався: слідчі не почули від нього жодного прізвища «ворога народу». З камери він вийде без 11 зубів, але облудних обвинувачень не підпише. Та й це не врятує від трьох років концтаборів.

Дружина його колеги, якого теж кинули до катівні, Ольга Горчакова, під час утримання їх у в'язниці неодноразово їздила до Москви «по правду». І сталося диво: замість концтабору Кондратюк потрапляє до Новосибірського спеціалізованого бюро

№14 – так званої шарашки, де працювали засуджені інженери та інші технічні працівники. Там випадково ознайомився з умовами конкурсу, який оголосив Наркомат важкої промисловості, на проектування Кримської вітроелектростанції. Зробивши ескізи, відповідні розрахунки, відправив їх фахівцям. Якимось дивом вони потрапляють на очі Серго Орджонікідзе – народного комісара важкої промисловості. За його сприяння Кондратюка залучають до реалізації незвичайного проекту. Та коли Орджонікідзе застрелився, проект згорнули, звинувативши Юрія Васильовича в гігантоманії і авантюризмі. Відкликавши до Москви, запропонували проектувати вітродвигуни для колгоспних ферм...

Перебуваючи якось у Москві, Кондратюк зустрівся з Сергієм Корольовим, який відразу розгледів у ньому неабиякі здібності та запросив до співпраці. Але чоловік знав, що робота над військовими проектами передбачає суворий контроль з боку «органів». І відмовився, побоюючись, що ретельна перевірка розкриє факт підробки документів і білогвардійське минуле...

У червні 1941 року Юрій Васильович пішов на фронт. Добровольцем. Воював у складі 2-го стрілецького полку 21-ї Московської дивізії народного ополчення. 23 лютого 1942 року загинув на околицях одного із сіл Орловської області.

Слава до Шаргея-Кондратюка прийшла вже після його смерті й смерті Радянського Союзу – держави, якої він так боявся. В Києві його іменем названо вулицю, у Полтаві відкрито пам'ятник, його ім'я носить і Полтавський національний технічний університет.

Випущено також ювілейну монету та дві поштові марки. Американці, які вважають Юрія Кондратюка родоначальником космічної ери, на мисі Канаверал установили йому пам'ятник.

Він мріяв першим ступити на Місяць. Не судилося... Але іменем геніального українця, який відкрив шлях до далеких зірок, ті ж американці назвали кратер на зворотному боці Місяця й малу планету Сонячної системи. А ще трасу, рухаючись якою, вони і дісталися Сашкової заповітної мети.

Сергій ВАСИЛЬЧУК

Лікбез для РФ: #ХВАТИТ УБИВАТЬ

«Цікаво, а нормальні школи залишаться, нормальні з хорошою освітою? А то всюди церква та військові... Очманіти можна, скоро до селян поміщиків прикріплять, – це слова обуреної росіянки, яка переживає, що її сина без дозволу батьків записали в кадетський клас, в якому вчать бути «ввічливою людиною».

Росія масово повертається до військових традицій радянського минулого, відроджуючи програми та комплекси на кшталт: «Готовий до праці та оборони», «Гонка героїв», «Школа юного патріота» тощо. На це можна було б не зважати, якби ця зловісна практика не почала поширюватися на Крим, який, до речі, ООН визнала анексованим, отже, українським.

Тож відповідно до Женевської конвенції окупантам забороняється переміщувати осіб, популяризувати армію, вербувати кримчан на військову службу

На сьогодні ситуація розвивається з точністю до навпаки. Масові протести кримчан, «таємничі» зникнення проукраїнськи налаштованих людей, інкриміновані суддівські справи – це тільки верхівка айсберга кримських реалій. Там відбувається повсюдне насадження гасел «Росія – країна-переможець», «Ми – спадкоємці Великої Перемоги», при цьому приховується реальна ціна перемоги. Найстрашніше те, що в цю ментальну пастку затягують дітей. Тепер мілітаризуються всі акції та свята. Військову форму для дітей та підлітків продають всюди, й у невеличких крамницях можна знайти і атрибути, і військовий однострій різних часів та родів військ. Навіть, висаджуючи дерева в алеї, обов'язково згадують

гаються бути для них ідеалами в житті, – розповідає Ірина Сєдова, представник Кримської правозахисної групи.

Найстрашніше те, що історія для юних кримчан вже переписана та подається у спотвореному вигляді. Як зазначає Ірина, у них фокус збитий на перемогу в збройному конфлікті, вони не замислюються над іншими, більш важливими, речами. А паралельно у Криму існує військово-історична спілка, якою керує Сергій Аксьонов, і в якій докорінно переписується історія півострова. На сайті ж так званого уряду Криму був опублікований матеріал про те, як окупаційний лідер особисто проводить такий урок і розповідає молоді про власні «досягнення». До анексії Криму щодо діянь

цього «лідера» на прізвисько «Гоблін» було відкрито багато справ. Тож саме спілкування із такими особами загрожує дитячій психіці. Звичайний конкурс для юних поетів «Ми – патріоти Росії», де діти співали й декламували вірші, завершується тим, що малюки п'ятирічного віку одностайно бажать бути десантниками чи спецпризначенцями. Це наштовхує на неприємні висновки: російська пропагандистська машина працює. А ще вона підсилена практикою. Приміром, відкриваються дитячі класи «ополченців Сімферополя». Головна умова – скласти присягу ополченця. Потім ці представники угруповання, начепивши медалі, після уроків залучають дітей до власних заходів. До яких – можна лише уявити.

Експерт Кримської правозахисної групи Ольга Скрипник констатує, що у відповідності до Конвенції захисту прав дитини, дітей потрібно захищати від негативної інформації. Те, що відбувається в Криму, а це однозначно трав-

Кримські діти не мають свободи вибору. Вони стають жертвами цієї безжальної машини, їх дедалі сильніше затискають у інформаційних кліщах. Вибратися із такого жаху неможливо – відсутня відсутня альтернатива

про «могутній російський народ», який нібито поборов фашизм.

– У це важко повірити, але для кримських дітей вже стає звичним тримати автомат чи гранатомет, залізти на бронетехніку чи сфотографуватися на тлі зенітно-ракетного комплексу С-300. Їм нав'язують ідею, що Україна та Америка – вороги, а їм належить врятувати свою землю від «бандерівців та кривавої хунти».

У Бахчисараї та Сімферополі спорудили пам'ятники окупантам – «ввічливим людям», а на їхнє відкриття привели чотирирічних дітей, також вдягнутих у форму. Так звані ополченцям, які 2014 року під час «російської весни» повернули Крим у «рідну гавань», надали статус героїв. У школах проводять відкритий урок «Кримська весна», куди приходять такі собі бійці, вчать дітей і нама-

Наслідки зомбування у Криму неможливо не помітити. Молоді матері вдягають себе та своїх немовлят у форму 40-х років минулого століття та з георгіївськими стрічками йдуть колоною на параді 9-го травня. Для них тепер інші герої та інша реальність: ті, хто відібрав у них Батьківщину та мирне майбутнє, стали прикладом для захоплення та наслідування.

Російські пропагандисти у Криму влаштували масштабне шоу «Потяг перемоги», який свого часу їхав до Німеччини, а тепер на його платформах вантажівки з написами «На Берлін». Даруючи можливість проїхатися на такому історичному раритеті, дітям розповідають про війну, при цьому не згадуючи що загинуло понад 40 млн населення. Тож у дитячому уявленні виникає зв'язок: перемога – свято, війна – свято, воювати – радісно, тому що ми патріоти – маленькі захисники Росії

мує їхню психику. А чому там так багато уваги приділяється культурі війни, пояснює експерт:

– Тому що Росія підносить війну не як трагедію, що це страшно, а навпаки – вихваляючи культ насилля та вбивства. Діти потрапляють у суспільство, в якому культивуються ці поняття. Адже сьогодні відбувається декриміналізація домашнього насильства у РФ, покарання за такий злочин є мінімальним. І якщо ми прагнемо демократичного середовища (всі мають рівні права та можливості), то країна-агресор повернена на 180 градусів у інший бік (виживає сильніший).

І в такому середовищі серед козачків, окупантів формується дитяче уявлення: вони мають бути сильніші в сенсі усвідомлення світу, адже можуть стати потенційною жертвою.

У Конвенції чітко прописано, що дитину потрібно виховувати в атмосфері поваги до всіх народів, національностей, поваги до країни народження. Що можна побачити у Криму: українці – фашисти, Україна – страшна країна. Історики робили аналіз переписаної української історії, в якій червоною ниткою проходить думка: Україна – держава, яка не відбулася. Вони намагаються її нав'язати, не лише

переписуючи книжки та підручники, а й затуляючи рота тим, хто відкрито виступає проти свавілля. Серед таких українець Олександр Костенко – політв'язень, якому довелося зазнати жахливі тортури, а тепер відбувати покарання за сфабрикованою справою проти «Беркутів» на майдані Незалежності. Сумнозвісний прокурор Поклонська в обвинувальному вирокі зазначила: те, що відбувалося в Києві, кваліфікується як антиконституційний військовий переворот. Отже, російські окупанти намагаються як на історичному, так і на правовому рівнях повернути хід подій у власне русло.

Та найбільше захоплення викликало в населення як РФ, так і Криму створення при Міністерстві оборони РФ так званого підрозділу «Юнармія». Рекламний ролик з екранів телевізорів та комп'ютерних моніторів агітує, що, мовляв, ось дитина в 12 років під час Великої Вітчизняної війни була розвідником. А ти готовий повторити такий подвиг?

– Ролик триває шість хвилин. Але він абсолютно жахливий, там нав'язується, що вступати в юнарію – це прекрасно. Дитину вдягнули у військову форму, посадили на броню, і вона радіє. І всі радіють. Для них патріот – це знак рівняння готовності служити, а захищати – це обов'язкова догма, яка під час всіх заходів вбивається в дитячі голови, – ділиться враженнями Ірина Седова.

Приміром, 23 лютого у Криму відбулась виставка військової техніки, а поруч був розташований мобільний пункт призову на контрактну службу. Така собі самореклама. І вона, до речі, навіть не приховано, а відкрито закликає: хочете, можете поїхати в Дагестан, Сирію чи інші гарячі точки. Для більш молодих організували в Артеку військово-історичну асамблею з фізичною підготовкою, змаганнями зі стрільби, з ру-

копашного бою. І все це, звичайно, присвятили перемозі у Великій Вітчизняній...

Почуття причетності до військового колективу намагаються виплекати за допомогою різних мілітаризованих шкільних заходів на кшталт оборонно-спортивного патріотичного збору «Сини Вітчизни» під девізом «Крим – територія героїв». І навіть вводять таке собі ноу-хау, як «Альбом патріота», що повністю мілітаризований та навіряд чи викликатиме в дітей якісь, позитивні почуття. Ірина каже, що під час таких акцій за постійної підтримки цієї тематики в дітей штучно створюється присутність свята.

Соціолог Вадим Богайчук каже, що перераховувати такі факти можна довго. Приміром, у всіх школах Ялти вже готуються до святкування Великої Перемоги: відбуваються військові лінійки.

– Дітям постійно насаджують думку: Крим повернувся в «рідну гавань». Російські пропагандисти

формують покоління, яке не знає Україну як державу. А через ретроподачу інформації відбувається затуманення мізків, таке собі повернення в минуле – до Радянського Союзу, – говорить Вадим Богайчук.

На його думку, РФ намагається штучно створити образ величі та звести навколо себе велику загороджувальну інформаційну стіну, щоб жодним чином не порушити цей образ. Соціолог зазначає, що велич та непохитність – це риси, притаманні імперії. Та якщо вони штучно створені, щодо їхньої непохитності можна посперечатися. А постійний відхід до радянського минулого та створення образу ворога – це намагання вилучити зі свідомості таке поняття, як свобода. А щоб звеличити Росію в дитячій уяві та повернути її до радянських штампів, проводять акції на кшталт «Розкажи про діда-ветерана», «Розкажи про військову службу батька». Дитина дізнається про «мілітарну» історію своєї родини і

ненавмисне переносить її в теперішні реалії.

Жахливо те, що кримські діти не мають свободи вибору. Вони стають жертвами цієї безжальної машини, їх дедалі сильніше затискають у інформаційні лещата. Вибратися із такого жаху неможливо – відсутня альтернатива.

Та й загалом Росія не збирається відходити від наміченого плану, ігноруючи навіть норми міжнародного права. Очевидно, російська держпрограма цей факт просто не врахувала. Українські ж фахівці наголошують, що такі словосполучення, як «маленькі захисники Росії», «маленькі прокурори», «ввічливість – твій вибір» – це елементи великої схеми пропаганди призову на службу. Ірина Сєдова зібрала розгорнуту доповідь у Міжнародний карний суд, щоб ці речі не були не помічені на світовій арені.

Багатомісячна робота відкрила жінці очі на багато речей, які безкарно відбуваються у Криму. Церква співпрацює з армією. Наприклад, митрополит керченський ходив із кадилом навколо пускових установок та зенітно-ракетних комплексів, освячуючи їх. У дітей виникає асоціація: священник благословляє армію. Паралельно відбуваються речі, які неприпустимі для будь-якого цивілізованого

Для кримських дітей вже стає звичним тримати автомат чи гранатомет, залізти на бронетехніку чи сфотографуватися на тлі зенітно-ракетного комплексу. Їм нав'язують ідею, що Україна та Америка – вороги, а їм належить врятувати свою землю від «бандерівців та кривавої хунти»

Російська церква культивує прихильність молоді до війська за допомогою влаштування відпочинку в літніх православно-військово-патріотично-історичних таборах

світу. Флотоводець Федір Ушаков канонізований 2001 року, а його останки вивозять для того, щоб на них молилися. Кримська єпархія підтримала в такому заході юнармійців, і священник був поруч з ними. Таким чином діти сприймають це як щось святе. Адже є просто герої, а в даному випадку спостерігаємо маніпуляцію – святим героєм. І тут хворобливий шовіністичній фантазії немає меж. Так, один зі священників намалював у подарунок Путіну ікону «Святая Мать Победительница» та присвятив її «поверненню» Криму. Козаки возили її по всіх соборах і військових частинах півострова, проносили над схиленим на коліна натовпом, наче справжню святиню.

Заохочують дітей до мілітарної справи і через їхні захоплення. Існують так звані технічні спецпризначенці. Схема дуже проста. В гурток, де діти цікавляться технікою, приходять військові й говорять: ви ж розумні, а нам у Міністерстві оборони потрібні саме такі, які

будуть створювати військову техніку, наприклад, для повітряно-космічних сил! Звучить захопливо. А ще грають на дитячих почуттях, мовляв, діти з ОРДЛО наймовірніше страждають від української армії, тож їм потрібна підтримка. Їх запрошують на відпочинок у кримські табори, такі як «Донузлав». На перший погляд непогана ідея. Якби вожатими там не були учасники різних чеченських та дагестанських воєн, які розповідають дітям про зброю та пљондрують все, що пов'язано з Україною.

На підтримку дітей Донбасу російські пропагандисти на-

віть вигадали масштабну акцію «#ХВАТИТ УБИВАТЬ». До неї вже долучилися сотні російських співаків, ведучих, журналістів. Вони фотографуються на знак нібито підтримки дітей та настання миру на окупованих територіях. Утім про те, хто розпочав війну, ніхто не згадує. До даної акції долучили кримських дітей. В одній із керченських шкіл зняли кліп, де учні малюють малюнки під хештегом «ХВАТИТ УБИВАТЬ». Та що ж з цього вийшло? Школярі повторюють за вчені слова: «Вот танк, перевязанное дуло. Он стрелять не может. И из него сделана клумба. Ну это как памятник. Нельзя воевать. Нужно строить, творить и любить»... І малюнки під копірку. Страшне видовище під виглядом благородної акції: ці юні люди сліпо вірять, що дітей вбивають лише українці. Не маючи адекватних суджень, вони відганяють від себе думку, що три роки тому Крим був повноцінною частиною України.

Всіма цими акціями Росія намагається приборкати чи приборкати проукраїнське населення, сподіваючись вижити його або ж забрати українських дітей в армію, а далі за звичним сценарієм... Солдат №1, солдат №2...

Галина ЖОЛТІКОВА

Сміємося, бо сміємо!

Ще задовго до народження бравого вояка Швейка, Василя Тьоркіна і солдата Івана Чонкіна кошовий отаман Іван Сірко зо всім кошом запорозьким написав листа турецькому султану. Цей факт знає кожен, навіть той, хто, можливо, й не відразу зможе пригадати славні сіркові військові перемоги. Та ця козацька «епістола» стала першим у всесвітній історії прикладом вмілого «точкового удару» літературним пером. Не силою меча, а силою іронічного слова, до якого українці споконвіку мали неабиякий хист. Недарма ж і вся класична українська література почалася з дотепної «Енеїди» Івана Котляревського, іскрометні рядки якої й дотепер не втратили своєї влучності.

Три роки точиться неоголошена війна, яку розв'язав проти України кремлівський плюгач. Як ставитися до того, про що більшість з нас дізнається з повідомлень ЗМІ, а хлопці на передовій беруть безпосередню участь? *«Можна напитися, можна читати лише приємні й позитивні повідомлення, а є й спосіб висміювання усього того, що не подобається, що лякає»*, — вважає соціальний психолог, доктор психологічних наук Вадим Васютинський. Ну, злякати нас важко, а ось подивитися з іронією на «запоробрик» ми завжди готові, із нашим задоволенням. Коли ми ще вірили, що «брат Каїн» просто помиляється від незнання дійсної ситуації в Україні, ми дивилися у вікно і писали росіянам у соцмережах про те, що там відбувається насправді. Вони ж дивилися у телевизор і зверхньо відповідали, що їм краще знати, бо в нас вікно «неправильно показує». Ну що ж, сумнівів щодо адекватності «мищцебратьєв» більше не залишилося. Звичайно, гріх сміятися з хворих людей. Але над хворобою сміятися можна і необхідно! Як можна серйозно ставитися до території, інтелект «лідера» (чомусь на цьому місці клавіша з літерою

«л» постійно западає) не піднімається вище рівня первинних статевих ознак «бабушкі і дедушкі», де сміються лише «Іскандери», де зрадниця Няша готова привселюдно облизувати бюст царя-батюшки, у якого від одного лише вигляду її пісної перекошеної морди могло не тільки «мироточення», а й енурез початися? Як до цього має ставитися народ, який хоч і називає ворогів «воріженьками», але твердо знає, що вони таки згинуть? І під словом «народ» ми маємо на увазі не тільки етнічних українців. Чимало росіян сьогодні мужньо захищають свою неньку-Україну в зоні АТО. Але є й багато «хохлів», котрі із виском давляться у черзі до путінської миски з юшкою. Хто з них народ України, пояснювати, мабуть, не має сенсу.

Путін уже програв. Програв того самого дня, коли над світом пролунало «... ла, ла, ла!» Отим самим словом він і увійде в історію.

Гумор — це здатність бачити три сторони однієї медалі. Таку рубрику ми й започатковуємо. І хай її «герої» не ображаються: добре сміється той, хто сміє. Ми — сміємо!

Димоносець «Умирав Кузя» не допоміг, хоча надії на нього покладалися великі. Особисто головнокомандувач так званої армії Росії підполковник КДБ Володимир Путін планував, що грізний вигляд цієї все ще не потонулої гордості московського мореплавства не тільки змусить тікати із Сирії нахабні й слабохарактерні сили НАТО, а й підніме на недосяжну височінь залишки морального та бойового духу «шахтарів особливого призначення», які несуть у камуфльованих підштаниках ідеали «руського мира» на руїни Донбасу. Проте щось пішло не так. Не склалося, одне слово. Як завжди у Путіна наплутали щось, завантажили топку не відповідними за інструкції безрезовими дровами, просоченими високооктановим «Бояришником» потрібної перегонки, а використаним обтирочним дрантям, зібраним юнармійцями по цехах найближчого до порту нафтопереробного заводу. І весь очікуваний ефект разом із димом вилетів у трубу. Головнокомандувачу, що правда, доповіли про величні бойові успіхи, що полягали, зокрема, у знищенні чотирьох сотень вороже

налаштованих чайок, які кружляли навколо «Кузі» з розвідувальною метою. Але міністр так званої оборони від здорового глузду Росії Сергій Шойгу здогадувався, що з тих чайок тільки два було збито прицільним залпом мазутної кіптяви, а решта 398 просто в польоті померли від сміху. Не допомогла у зміцненні геополітичного авторитету Росії-матері й талановито проведена операція під кодовою назвою «Свій – свого». Чужі, подивившись, як росіяни вміло втопили два власні бомбардувальники, боятися чомусь так і не захотіли. Навіть навпаки. Довелося плавучій копильні гребти назад до рідних берегів, мов тертого хрину понюхавши, а міністрові оборони, що жодного разу в армії не служив, займатися незвичною для нього справою – думати. Думати про те, якими ж таки військами відбивати атаки міжнародного супостата, котрий обступив Кремль з усіх боків, якщо із флотом усе ясно навіть за димовою завісою «Умирала Кузі», літаки й ракети від землі іноді ще відриваються, але нормально сидати вже не бажають, а про піхоту годі й говорити. Єдине, на що

вона годиться, так це на добриво для донецьких степів. А практика показує: чим маснішим стає чорнозем у тамтешніх краях, тим більше необхідно гумконвоїв з туалетним папером для потреб ще живих «дір'явих сепараглістів». Бо камуфлюють підштаники, не знімаючи галіфе, а потім стоїть «там русский дух, там Русью пахнет», що Пушкін скоріше повісився б, ніж погодився про таке амбре поєми писати.

Думав Сергій Кужугетович, думав, аж три генеральські кашкети на голові репули, так мозок розпирало, і таки придумав. На засіданні «Клубу за інтересами Володимира Путіна», що делікатно сховався за фіговим листком зі смішним написом «Державна Дума Росії», повідомив, начебто його контора створила новий рід військ. Депутати спочатку пожвавішали, зібралися навіть телеграму «новороським» організаціям радиувати: мовляв, тримайтеся там, швидше вчіть, як англійською буде «млеко, яйки, сало», бо скоро на Лондон з новоствореними непереможними військами підемо, втілимо мрію Сашка Захарченка в

життя, але тут генерал від пожежної каланчі роз'яснив, що війська — інформаційного призначення і марширувати під прапорами площами захоплених міст не привчені. Головне їхнє завдання — нишком розвішувати на чужих вухах локшину про прекрасне життя в Росії й безпросвітну нудь за її межами. «То які ж вони нові? — здивувалися депутати. — А «Звезда», «Раша Тудей», Перший канал? Чи присипаний радіоактивним попелом Дмитро Кисельов і потенційний бургомістр Одеси, Жмеринки й Львова Володимир Соловйов? Ці ж війська вже три роки з телевізійних окопів не вилазять, ви що, Сергій Кужугетович?»

Проте раціоналізатор уже поспішав за преміальними, насамкінець остаточно всіх заплутавши загадковою фразою: «Пропаганда має бути розумною, грамотною і ефективною». Сам хоча б зрозумів, що сказав? Адже це точно не про «Раша Тудей» і кисельових-соловйових, котрі не обтяжені ні розумом, ні грамотністю. Та й ефективність їхня до болю схожа на дефективність.

Про що можна говорити, наприклад, з «експертом-сходознавцем»

Семеном Багдасаровим, який репетує з телевізора: «Влада в Україні є фашистською і нацистською, бо вона налаштована проти Росії! Ми повинні застосувати для її знищення всі види озброєнь. Я із задоволенням піду воювати!.. Треба створити на ДНР і ЛНР додаткові збройні формування. Вони мають перейти у наступ і покінчити з вашим бедламом. Ви — бандити, негідники!!!»

За таке оригінальне трактування нацизму і фашизму навіть Гітлер з Муссоліні сходознавцеві із задоволенням морду б набили, та чи варто шукати логіку в божевільні, де кожен другий — Наполеон і рветься у бій з полчищами тунгуських метеоритів? Ну, здавалося б, йди, воюй, хто тебе, вбогого, тримає? Гамівна сорочка, ґрати на вікнах, санітари-садисти? Аж ніяк. Сніданок, обід і вечеря тримають. Адже годують там безкоштовно й регулярно. Не за творчі труди, а лише за те, що він — Наполеон. І горланить, не висовуючи носа з палати, казна-що, даючи можливість годуватися довкола нього стовпищу обслуги, починаючи від головного лікаря в погонах підполковника КДБ під президентським піджаком.

Скаженого собаку, який кидається на перехожих, можна виправдати — він точно не винуватий, що десь заразу підхопив. А чим можна виправдовувати, якщо вони самі вірусами сказу і є?

Це було б сумно, якби не було так смішно: надивившись ними ж створених телепередач, начитавшись ними ж написаних газетних, журнальних і інтернетівських текстів, де брехня й невідповідності рояться, мов покемони в айфоні Дмитра Медведева, московські «бійці пропагандистського фронту» щиро повірили, що їхня особиста тупість вважається інтелектом.

І що таким же інтелектом наділені решта. «Двічі по два — вісімнадцять!» — виголошує Дмитро Кисельов. «Та ні — чотири!» — відповідають йому. «Ви — мракобіси, інквізитори, душителі прогресу, вас утопити у відхожому місці треба!» — парирує Кисельов і йде знімати десяток телепередач із запрошеними експертами, які зяття вважають таблицю множення вигадкою ворогів Росії. Потім виявляється, що з таким підходом до математики важко нараховувати зарплату — і двічі по два знову починає дорівнювати чотирьом. «Ми це завжди стверджували, — на блакитному оці цвірінчить з телеекрана Дмитро Кисельов. — Більше того, сама таблиця множення була винайдена в Росії, цей факт відомий усім і не підлягає сумніву!»

Німці із французами, які американці з японцями навіть не уявляють, що можна так натхненно брехати. 6 березня в Міжнародному суді ООН у Гаазі почалися слухання за першим з позовів України до Росії за обвинуваченням її в міжнародному тероризмі, заохоченні міжнародного тероризму, расизмі та етнічних чистках. Російські дипломати зробили там сенсаційну заяву: до подій на Донбасі, мовляв, Росія непричетна, а гармидер там почали місцеві жителі, щойно знайшли в шахтах купу всіляких танків, самохідок, «Градів» і «Смерчів», залишених українською армією. Це крутіше за «магазини військторгу» буде, на цьому можна було б судовий розгляд і закінчити, попередньо викликавши санітарів.

Як будуть розвиватися події із «створенням» російських військ інформаційного призначення покаже час. Не треба тільки дивуватися, почувши одного разу з екрана телевізора: «**І створила Росія Бога. І Бог створив увесь інший світ. І світ той є Росія. І побачила Росія, що то добре...**»

Культурне життя «незалежної Дири» можна було б вважати насиченим і успішним, якби не дрібні капості деяких представників найдавнішої акторської професії. Загалом нинішній недогризок «Новоросії» задумувався як крапля води, в якій відбивалася б безкрая велич великоруського океану. А якби раптом у Великоросії сталася накладка на кшталт відмови ворогів Росії присудити Нобелівську премію в галузі мистецтва якутському ліпнику півня з лайна, що прокукурікав на весь білий світ, то пильний погляд громадськості завжди можна було б перевести на семимильну ходу до світлого майбутнього блискучої держави трактористів, буровиків і бурятів.

Дотепер це виходило. Ну ось, скажімо, неприємна історія з невдячним німецько-фашистським сімейством Мартенсів. Намучившись із сексуальною агресією німецьких учителів, котрі силою змушували численну дівчачу колушню російського підданого Ойгена Мартенса та його непорочної дружини вивчати на уроках тактико-технічні дані і спосіб застосування, страшно сказати, презерватива, сімейство обрало високу духовність і перебралося жити в Росію. У селі Киштівка їм щедро виділили хату з чудовим видом крізь щілини в стінах на Полярне

коло. Зручності у дворі одним своїм виглядом надихали на поточне виліплювання нових високодуховних півнів, тим більше, що іншої роботи в селі й не було. Вся Росія захоплювалася мужніми втікачами із натовського пекла до березово-осикового раю. Здавалося б, живи собі й радій. Корінець під снігом знайшов — сам поїв і сім'ю нагодував. І діти при ділі — поки перша п'ятірка спить, друга своїми тілами їх від протягів загороджує. Потім міняються. Зате у школі — ніяких учителів із презервативами! Та й без презервативів також ніяких. Один викладач каліграфії на всю округу, а він поганого не навчить

через свій похилий вік. Але не встигли росіяни досхочу насолодитися своєю привабливістю, як сімейство під прикриттям темряви дременуло назад у Німеччину, покинувши навіть подаровану адміністрацією президента подушку з особистим автографом Путіна. Інших би через таку підступну зраду охопив сум та тільки не росіян. *«Зате, — кажуть, — он скільки народу в наш відблиск, у ДНР, треться. Президентів Росії навіть довелося самопальні розмальовки за справжні паспорти визнати, щоб новоявлені громадяни себе остаточно дебілами не відчували».*

Народ, дійсно, дібрався неабиякий. Артисти всілякі, письменники і навіть один артист у рясі Іван Охлобистін. Типу письменник Захар Прилепін з вдячністю за подаровану донецьку прописку навіть зібрав свій власний батальйон, з яким зібрався «на білому коні в'їхати в яке-небудь невіддалене місто, яке було залишене нами з різних причин». Ну, причина, власне, одна: скуштували від ЗСУ бебехів і драпали із усіх міст швидше за білого коня. Схоже, новоспеченому громадянину «ДНР» про це по телевізору не розповідали, тому він і марить: *«Київ – кінцева мета. Приховувати не будемо... Київ – російське місто. Російське українське місто... Уся Україна – мета. Жодної іншої мети бути не може».*

Керівництво «держави ДНР» від задоволення просто носом чмихало, до паспорта додало письменнику ще й звання майора і навіть пообіцяло прочитати хоча б одну прилепинську книжку, якщо до того часу в Донецьку ще не всі бібліотеки на розтопку пустять. Але тут письменник трохи зіпсував триумф – вирушив не Київ від «хунти» звільняти, а вглиб Росії власними писаннями торгувати. Поки ще в населення прізвище на слуху.

Та це так, молодь, але хто міг очікувати підступного удару нижче спина від самого Народного Йосі «молодої держави» Йосипа Кобзона? Отримавши новенький паспорт з іще не висохлим штемпелем громадянства, уродженець Краматорська зненацька почав відмовлятися від такої високої честі, запевняючи суспільство, що його з кимсь сплутали і ніякий він не громадянин. Воно й зрозуміло, простатит зручніше в Європі лікувати, а його туди останнього разу й без того насилу впустили. У разі чого залишиться тільки до передміхурової залози прикладати паспорт «ДНР», хоча він більше для лікування геморою пристосований.

Природну усушку громадян узяв-ся ліквідувати такий собі Микита Джигурда. Себе він іменує одразу і актором, і співаком, хоча більше відомий прогулянкою в ліфчику по Москві та ще демонстрацією у прямому ефірі пологів дружини. Після смерті Володимира Висоцького намагався хрипіти його пісні, а в травні 2014 року «замалювався» у параді донецьких «ватників», заявившись туди на коняці й з червоним прапором. Міг і навпаки, коняку на собі притягти, успіх був би таким же.

Одержавши 9 березня «буклет ДНР», Микита Джигурда розплакався, заявив, що «пишається тим, що став громадянином ДНР» і погодився представляти «ДиРу» на пісенному конкурсі «Євробачення-2017»

у Києві. А вже 14 березня «глава держави» Олександр Захарченко видав «указ» про позбавлення цього «космічного клоуна» громадянства. Що там між ними сталося – невідомо. Кажуть, що Джигурда ввечері після урочистого банкету знову свій московський ліфчик начепив, а Олександр Захарченко в сутінках не роздивився і спокусився. Отямився, та вже пізно було. Одне слово, не вийшло з артиста громадянина. Тому зараз і до інших представників творчої богеми

ставлення відповідне. Рота розкривати дозволяють, проте у свої обійми не кличуть. Останнім, кому було дозволено лизнути, став актор Олександр Панкратов-Чорний, який, відігравши спектакль для «сепарів», із жахом у голосі розповів про своє «колосальне враження», спричинене «трагічністю ситуації на Донбасі», про «бандерівців», які «ходять зі смолоскипами, не хочуть працювати, хочуть мати рабів, за рахунок яких жити» і про трагедію всього акторського життя – відібрану в аеропорті пилочку для нігтів. Добре хоч косметичку з накладними віями залишили.

Тож якби не ці дрібні капос-ті, культурне життя «незалежної ДиРи» можна було б вважати насиченим й успішним. А де пісня, там і подвиги. Найголовніший «подвиг» скоїв той таки «глава держави» Олександр Захарченко, голосом

Левітана оголосивши блокаду України: *«Ми рубаємо всі зв'язки з Україною, з якою воюємо. Так, продавали вугілля, щоб отримувати гроші й платити зарплату тут. Але за рахунок того, що ми навчилися жити в блокаді, ми оголошуємо блокаду Україні».* Спец з курячих стегенець переконаний, що *«максимум 60 днів – і Україна перестане існувати!».* Таке вже не лікується. Навіть піснями Джигурди у дуеті з Йосипом Кобзоном.

Олег ЯНОВСЬКИЙ

МОСКОВСЬКИЙ ЗАЩМОРТ НА УКРАЇНСЬКІЙ ШИІ. ФАКТИ (продовження)

Понад 300 років основні зусилля Московії були спрямовані на те, щоб знищити культурні та економічні переваги України, загальмувати її поступ на шляху цивілізації, нав'язати їй свій суспільний устрій. Від здійснення цієї мети і монархічна, і більшовицька Московія ніколи не ухилялася ні на крок

25-26 жовтня (7-8 листопада) 1917 року в Петрограді більшовики здійснюють державний переворот, захоплюють владу й утворюють новий уряд – Раду народних комісарів на чолі з Володимиром Леніним. Це різко змінило ситуацію в Росії і Україні. Центральна Рада засудила переворот, не визнала владу більшовиків і посіла щодо неї ворожу позицію, стверджуючи, що влада має належати всій революційній демократії, а не більшовикам, які становлять лише її частину.

4 грудня 1917 року Московія визнає Україну (УНР) незалежною державою і в той же час Раднарком не вважає Центральну Раду повноважним представником українського народу, звинувачує її в дезорганізації фронту, роззброєнні більшовицьких частин в Україні, змові проти проголошеної радянської влади й вимагає припинити протидію радянським силам. Ультиматум Раднаркому мав підготувати підґрунтя для збройного втручання у внутрішні справи УНР.

Уряд Леніна прагнув мати в Україні маріонеткову владу. Більшовики сподівалися переобрати склад Центральної Ради на Всеукраїнському з'їзді рад, але їхні надії не виправдалися. Перебуваючи в значній меншості (127 осіб з 2,5 тисяч делегатів), вони залишили Київ.

24-25 грудня 1917 року більшовики проводять в Харкові альтернативний з'їзд, який не став правочинним, оскільки 200 його делегатів представляли лише 89 рад із понад 300 наявних в Україні. Та це не завадило з'їзду проголосити встановлення радянської влади в Україні, створити Центральний виконавчий комітет рад України (ЦВК) та радянський уряд – Народний секретаріат. ЦВК рад України заявив про розпуск Центральної Ради та про початок боротьби з «контрреволюцією».

Ми ніколи не станемо повноцінною нацією, якщо нехтуватимемо збереженням історичної пам'яті й не зробимо висновків минулого

Раднарком Росії визнає нову владу України і надає їй допомогу в боротьбі проти Центральної Ради, надіславши в Україну військо чисельністю близько 60 тис. осіб, очолене В. Антоновим-Овсієнком.

«Визволителі» – загін російських більшовиків під час першої окупації України на початку 1918 року. Після розграбування Києва червоні вояки почали вимагати від керівництва демобілізації

Грудень 1917р. - січень 1918р. – війна більшовиків з УНР. Найдраматичніша сторінка цієї війни – кривавий похід на Київ більшовицьких військ на чолі з М. Муравйовим. На залізничній станції Крути їх спробував зупинити поспіхом зібраний загін із 500 київських студентів і курсантів, які героїчно загинули у нерівному бою 29 січня 1918 року. Крути стали символом національної честі й гідності українського народу.

22 (9) січня 1918 року Центральна Рада ухвалює IV Універсал, який проголошує УНР незалежною державою. Але ухвалення цього важливого рішення в кризовий момент не врятувало ситуацію і Центральну Раду.

26 січня 1918 року радянські війська увійшли в Київ. Унаслідок червоного терору в місті загинуло понад 5 тисяч осіб. Центральна Рада переїхала до Житомира, а потім – до Сарн. Військові дії перемістилися на Волинь і Поділля. Більшовицькі війська, скориставшись недбалістю керівництва УНР щодо збройних сил, легко здобули перемогу. Центральна Рада тепер могла сподіватися лише на зовнішню допомогу, тому й розгорнула активну дипломатичну діяльність, спрямовану на збереження незалежності України.

Перша окупація України більшовицькою Росією тривала до квітня 1918 року. Саме впродовж 1918 року в Україні було створено репресивно-каральну систему з 18 концтаборів, якою знищено протягом трьох років понад 100 тисяч національно свідомих українців. Друга окупація України радянською Росією припадає на січень-серпень 1919 року, але остаточно підпорядкувати Україні їй вдалося під час окупаційної війни 1919-1921 років. Цьому сприяли військова перемога над українським партизанським рухом, а також налагоджена більшовицька агітація і пропаганда. Одна із повстанських газет «Вольная деревня» від 14 грудня 1919 року писала: «Идя на Украину, большевики преследуют те же цели, что и прежде. Им необходимы те сельскохозяйственные богатства, которые, ...несмотря на непрекращающиеся грабежи, ...еще

остались... Им нужна Украина как выход на Юг, на Черное море. А для того, чтобы спокойно грабить трудовой люд Украины, им нужно уничтожить вольный дух украинского повстанства... Со словами дружбы на лживых устах и с камнем за пазухой идут они к трудящимся Украины...»

А далі – поступове розчинення України у загальноімперському духовному казані.

17 березня 1918 року З'їзд Рад проголосив УРСР.

10 липня 1918 року у Москві утворено Комуністичну партію України.

У московському виданні «Ежегодник Коминтерна» за 1923 рік знаходимо інформацію, що серед членів КПУ 1918 року було 2,5% українців. Сама КПУ зазначала, що 1923 року їх було лише 1,3%.

1 грудня 1918 року утворено український «незалежний радянський» уряд.

16 березня 1919 року Всеукраїнський з'їзд рад затвердив Конституцію УРСР як незалежної держави.

1 червня 1919 року підписано військовий союз УРСР з РРФСР.

29 липня 1920 року підписано економічний союз УРСР з РРФСР як двох незалежних держав.

29 грудня 1922 року у Москві утворено СРСР.

10 травня 1925 року З'їзд рад затвердив нову Конституцію УРСР.

25 травня 1925 року уряд СРСР скасував фінансове самоуправління УРСР.

15 грудня 1928 року уряд СРСР видав земельний закон для всього СРСР.

3 листопада 1929 року уряд СРСР скасував українські трести, запровадивши всесоюзні.

15 листопада 1929 року уряд СРСР підпорядкував Наркомзем УРСР всесоюзному.

11 січня 1930 року уряд СРСР підпорядкував українську кооперацію московській.

8 лютого 1930 року уряд СРСР закрив посольство УРСР у Москві.

15 червня 1930 року уряд СРСР підпорядкував українську статистику московській.

1 січня 1931 року уряд СРСР закрив Наркомат внутрішніх справ УРСР.

3 липня 1931 року уряд СРСР підпорядкував Наркомунгосп УРСР московському.

5 січня 1932 року уряд СРСР підпорядкував Наркомат промисловості УРСР московському.

9 лютого 1932 року уряд СРСР уніфікував державне управління всього СРСР.

1 жовтня 1932 року уряд СРСР підпорядкував радгоспи УРСР урядові СРСР.

20 червня 1933 року уряд СРСР підпорядкував юстицію УРСР московській.

23 червня 1933 року уряд СРСР закрив Наркомат праці УРСР.

24 червня 1933 року уряд СРСР підпорядкував профспілки УРСР московським.

16 березня 1934 року уряд СРСР підпорядкував Державну інспекцію УРСР московській.

1 квітня 1934 року уряд СРСР підпорядкував НКВС УРСР московському.

10 квітня 1934 року уряд СРСР підпорядкував АН УРСР московській.

10 липня 1934 року уряд СРСР підпорядкував Верховний Суд УРСР московському.

17 липня 1934 року уряд СРСР скасував посаду уповноваженого УРСР при уряді СРСР.

Українські національні музичні інструменти – кобзу, бандуру та ліру – оголошують націоналістичними і знищують. В Україну завозять десятки тисяч балалайок і гармошок («общепонятних»)

20 квітня 1935 року уряд СРСР закрив Державне видавництво України.

23 липня 1935 року уряд СРСР підпорядкував Наркомхарчпром УРСР московському.

1 грудня 1935 року уряд СРСР закрив Книжкову палату УРСР.

20 лютого 1936 року уряд СРСР підпорядкував усі виші УРСР Москві.

5 грудня 1937 року ухвалено Конституцію СРСР.

Стаття 13 Конституції проголошувала: «СРСР є союзною державою, утвореною на основі власновільного об'єднання рівноправних радянських соціалістичних республік». Стаття 17 додавала, що кожна союзна республіка має право вийти з Союзу і в той же час стаття 20 встановлює, що коли ухвала чи закон союзної республіки розходяться із законом СРСР, то силу має закон

Зросійщували саме джерело українства – українське село. А для цього треба було привезти в Україну якомога більше москвитів і вивезти якомога більше українців. За 40 років в Україну переселилося понад шість мільйонів осіб з російської глибинки, вони скрізь посідали керівні посади

СРСР. Стаття 18 Конституції СРСР давала право УРСР мати військо, а стаття 60 визначала, що воно підлягає безпосередньо урядові СРСР, а не УРСР. І так в усьому.

Московія завжди розуміла: щоб зберегти імперію, не досить знищити лише самоуправління України. Треба знищити все, що відрізняє українців від москвитів: українську культуру, українські національні традиції і звичаї, а насамперед і найголовніше – українську мову. Треба зросійщити не лише інтелігенцію, як до 1917 року, а саме джерело українства – українське село. А для зросійщення села треба було привезти в Україну якомога більше москвитів і вивезти якомога більше українців. До 1917 року російську мову можна було почути лише в містах. За 40 років в Україну переселилося понад шість мільйонів осіб з російських глибинок, як правило, вони скрізь посідали керівні посади.

1919 рік знищення національно свідомої частини населення та заборона всіх українських літературних, драматичних та усних

творів, серед яких лише українських народних пісень – 300 тисяч.

1922-1934 роки розпочалася хвиля насильства проти неповторного і яскравого явища української та світової культури – кобзарства. Українські національні музичні інструменти – кобзу, бандуру та ліру – оголошують націоналістичними і знищують. В Україну ввозять десятки тисяч балалайок і гармошок («общепонятних»). Кобзарі оголошуються жебраками і переслідуються.

1929-1930 роки відбуваються арешти визначних діячів української культури, науки і освіти, церкви. У ці роки на території УРСР було заарештовано (і здебільшого розстріляно) понад 120 тисяч українців, головним чином інтелігенції. До звільнення і реабілітації дожили одиниці.

1930-1937 роки ліквідовано українські школи, середні спеціальні та вищі навчальні заклади та факультети поза межами України – на Кубані, в Сибіру, на Далекому Сході та інших землях, заселеними переважно українцями.

Є ЧИМ ПИШАТИСЯ!

Зовсім інакше дивиться на нашу рідну українську мову, українську культуру й українство в цілому весь прогресивний світ. Так, у Франції за допомогою комп'ютеризації було встановлено, що українська мова є однією з найстаріших слов'янських мов і однією з найкращих світових. Мудра Японія, яка після поразки в Другій світовій війні, всі зусилля й фонди зосередила на освіті і за кілька десятиріч стала однією з найрозвиненіших держав, довідавшись про таку вагомість української мови для розвитку світової культури, запровадила її вивчення в Токійському університеті...

А Франція 2016 року встановила у Києві пам'ятник королеві Франції Анні Ярославні – «втіленню освіченості, мудрості і краси» – чиє дитинство пройшло в атмосфері великого культурного піднесення в Київській державі. Анна Ярославна могла вільно читати кількома мовами, зокрема старослов'янською, грецькою, писала кирилицею і глаголицею.

Це в той час, коли в «освіченій» Європі не кожен чоловік-дворянин знав грамоту, не кажучи вже про їхніх дочок і дружин. В історії Франції Анна Ярославна відіграла важливу політичну роль, підписувала документи, вела персональне листування з Папою Римським, проводила активну добродійну діяльність з церквою і стала прабабцею майже 30 французьких королів. Французький меценат Бертран Кост, який сприяв спорудженню пам'ятника, на відкритті сказав: «Анна Ярославна стала першою справжньою французькою, хоча була українкою».

1932-1933 роки сплановано і здійснено акцію ліквідації українського народу, свідоме знищення українських селян організацією голодомору, закатовано голодом близько 10 млн носіїв української мови, а саме селян.

1933-1941 роки. Тотальне знищення та арешт 80% української інтелігенції: інженерів, лікарів, науковців, письменників, вчителів тощо.

1939 рік. Перепис населення Кубані показав, що внаслідок голодомору і арештів кількість українців там з 61,5% зменшилася до 4%.

1951 рік. Газета «Правда» – центральний орган ЦК ВКП(б), викриває «націоналістичні ухили» в українській літературі (вірш В. Сосюри «Любіть Україну», лібрето опери «Богдан Хмельницький» і т.і.). Студенти Харківського університету відмовилися складати іспити російською мовою. За це 800 із них було репресовано, а 33 студентів на закритому засіданні суду засудили до смертної кари І РОЗСТРІЛЯЛИ!..

1958 рік. Пленуму ЦК КПРС ухвалив постанову про перехід частини українських шкіл на російську мову викладання. Відповідне рішення ухвалила і Верховна Рада УРСР.

1964 рік. Агент КДБ пересипає фосфором і спалює частину приміщення Центральної наукової бібліотеки у Києві. На прилеглий

території заздалегідь була відключена вода, а пожежники приїхали лише через чотири години після підпалу. Вогонь знищив понад 600 тис. томів цінних українських архівних документів.

1972 рік. Партійні органи забороняють відзначати ювілей музею І. Котляревського в Полтаві. «За недостатню боротьбу з націоналістичними проявами» усунуто від партійного керівництва першого секретаря ЦК КПУ П. Шелеста, Партійні цензори піддали критиці його книжки під назвою «Україна наша радянська», в якій прославлялося українське козацтво.

1973 рік. Заборона відзначати ювілей твору І. Котляревського «Енеїда».

1974 рік. ЦК КПРС ухвалює постанову «Про підготовку до 50-річчя створення СРСР», де вперше проголошується створення «нової історичної спільноти – радянського народу», бере старт офіційний курс на денационалізацію.

1984 рік. Міністерство культури СРСР видає наказ про переведення діловодства в усіх музеях Радянського Союзу на російську мову. В УРСР починають випла-

ти підвищеної на 15% зарплатні вчителям російської мови порівняно з учителями української мови.

1989 рік. ЦК КПРС ухвалює постанову про «законодавче закріплення російської мови як загальнодержавної».

1990 рік. Верховна Рада СРСР ухвалює Закон про мови народів СРСР, де російській мові надається статус офіційної.

1998-2001 роки. У зв'язку з інформаційною революцією 90-х років зросійщення України відбувається ще інтенсивнішими методами. Інформаційний простір України майже повністю зрусифікований. З української преси державну мову витіснила мова сусідньої країни, і співвідношення між україномовними та російськомовними друкованими ЗМІ становить 1:10. У цей же час Україна посідає перше місце у світі за рівнем оподаткування власної книги – 28%.

Ми ніколи не станемо повноцінною нацією, якщо нехтуватимемо збереженням історичної пам'яті й не зробимо висновків з минулого. Наші вороги й нині прагнуть будь-що знищити українську мову, без якої не буде й української нації. І тоді здійсняться прагнення всіх україножерів: Україна остаточно стане Малоросією, тобто провінцією Російської імперії. Українська мова – це, як писав В. Липинський, остання ознака українства.

Нинішньому поколінню українців є над чим замислитися, аби бути чесними перед минулим і відповідальними перед майбутнім, аби утримати завоювання революцій і не дозволити руйнувати життєве поле української нації: мову, культуру, духовність, не дозволити відтворювати безбатченків, яничарів, які цинічно і несамовито разом з чужинцями розпинають і плондруватимуть Україну.

Ірина ДЕЙНЕГА

Відскануй своїм смартфоном QR-code

ЗБРОЯ ТА БЕЗПЕКА

XIV МІЖНАРОДНА СПЕЦІАЛІЗОВАНА ВИСТАВКА

10-13 ЖОВТНЯ 2017
Україна, м. Київ
Міжнародний виставковий центр

Генеральний
інформаційний партнер

Генеральний
медіа-партнер

Інформаційний
партнер

Технічний
партнер

МІЖНАРОДНИЙ ВИСТАВКОВИЙ ЦЕНТР

Україна, м. Київ, Броварський проспект, 15

М станція метро «Лівобережна»

☎ +38 (044) 201-11-63

✉ zbroya@iec-expo.com.ua

www.iec-expo.com.ua, www.мвц.укр,
www.tech-expo.com.ua

